

Dubrovačke knjižnice kroz povijest i njihova odgojno-obrazovna uloga

Jozović, Kata

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:372955>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-01**



Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2022./2023.

Kata Jozović

**Dubrovačke knjižnice kroz povijest i njihova
odgojno-obrazovna uloga**

Diplomski rad

Mentor: izv.prof.dr.sc. Ivana Hebrang Grgić

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Narodne knjižnice	2
2.1. Počeci narodnih knjižnica u Hrvatskoj	3
2.2. Uloga narodnih knjižnica danas	4
3. Povijest dubrovačkih knjižnica	7
3.1. Donacijama do nastanka dubrovačkih knjižnica	8
3.2. Dubrovačka knjižnica osnivanje i ustrojstvo kroz povijest	11
4. Ustrojstvo i djelatnost Dubrovačkih knjižnica	14
4.1. Narodna knjižnica Grad	15
4.2. Ogranci Dubrovačkih knjižnica Dubrovnik	18
4.3. Znanstvena knjižnica	22
4.4. Zbirke Znanstvene knjižnice Dubrovnik	25
4.5. Zavičajna zbirka <i>Ragusina</i> i povijesni razvoj	29
5. Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice Dubrovnik- ZDUR	33
6. Odgojno-obrazovna uloga knjižnica	35
6.1. Odgojno-obrazovne aktivnosti Dubrovačkih knjižnica	37
7. Zaključak	46
8. Literatura	48
Popis slika	52
Popis tablica	53
Sažetak	54
Summary	55

1. Uvod

Cilj ovoga rada je prikazati povijest nastanka dubrovačkih knjižnica kroz povijest razvoja grada Dubrovnika. Povijesno razdoblje koje je obuhvaćeno u radu je period od početka razvoja ideje o nastanku Dubrovačkih knjižnica u 19. st. do danas.

Uzimajući u obzir da je Dubrovnik kroz povijest kao i danas bio jedan od glavnih kulturnih središta juga, a i Hrvatske, knjižnice su imale iznimno važnu ulogu u prijenosu znanja, kulture i očuvanja nasljeđa.

U prvom dijelu rada prikazuje se povijest nastanka narodnih i znanstvenih knjižnica u Hrvatskoj, a potom je prikazana uloga narodnih knjižnica danas. Središnji dio rada obuhvaća prikaz povijesnog nastanka i razvoja Dubrovačkih knjižnica.

Kroz poglavlja prikazane su povijesne okolnosti nastanka narodne i znanstvene knjižnice u Dubrovniku, problemi smještajnih kapaciteta i politike toga vremena, a koji se djelomično mogu osjetiti i danas. Kroz rad prati se prikaz nastanka Dubrovačkih knjižnica kroz donacije važnih Dubrovčana toga doba i njihove ljubavi prema knjigama.

Potom se obrađuje uloga Narodne knjižnice Grad i njenih ogranaka danas, kao i uloga Znanstvene knjižnice i bogatstvo zbirke koje posjeduje Znanstvena knjižnica Dubrovnik. Posebna pozornost posvetit će se Zavičajnoj zbirci Ragusa.

Nadalje, obradit će se tijek razvoja Digitalnog repozitorija znanstvene knjižnice ZDUR, najvažnijih digitaliziranih publikacija, kao i raznih aktivnosti i usluga koje imaju važan doprinos za kulturno bogatstvo i očuvanje baštine.

Potom će se iznijeti perspektiva Dubrovačkih knjižnica danas i njihov doprinos obrazovanju i odgoju djece i mladih grada Dubrovnika kroz prizmu uloge narodnih knjižnica u odgojno-obrazovnom svijetu općenito i programe i aktivnosti koje Dubrovačke knjižnice provode.

2. Narodne knjižnice

Prema IFLA-inim smjernicama¹ narodne knjižnice definiramo kao organizaciju koja osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte, izvorima i službama, a koja je na raspolaganju svima bez ikakvih isključivosti i diskriminacija.

Prve knjižnice, iako to nisu bile knjižnice u današnjem smislu, javljaju se pojavom pismenosti oko 3000 god. pr. Kr., a Aleksandrijska knjižnica bila je jedna od najvećih knjižnica helenističkog doba. Aleksandrijska knjižnica imala je izniman utjecaj na razvoj kulture i obrazovanja kao i razvoj prvih početaka znanosti -filozofije, matematike, geografije i dr.²

Narodne knjižnice javljaju se u 19. st. kao potreba za osnivanjem knjižnica za lokalno stanovništvo. Prve narodne knjižnice u svijetu otvorene su u Manchesteru, Liverpoolu i Bostonu³.

Uzimajući u obzir to da je jedna od uloga narodnih knjižnica odgojno-obrazovna, narodne knjižnice tu ulogu ostvaruju poticanjem osobne kreativnosti, kulturnim i umjetničkim razvojem za različite dobne skupine i poticanjem razvoja i intelektualnog rasta mladih. Tu ulogu također ostvaruju otvorenim pristupom znanju, slobodom informiranja, poticanjem razvoja vrline učenja i čitanja, promocijom knjiga i (ne)knjižne građe.⁴

¹ IFLA–ine Smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 124.

² Knjižnica. Hrvatska enciklopedija 2023. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32130#start> (pristupljeno 10. travnja 2023.).

³ Isto.

⁴Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. 2021. Narodne novine 98/19. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html (pristupljeno 10. travnja 2023.)

2.1. Počeci narodnih knjižnica u Hrvatskoj

Prema Standardu za narodne knjižnice koji je izdan 2021. godine, uloga narodne knjižnice je da svim članovima lokalne i/ili regionalne zajednice osigurava pristup znanju, informacijama, djelima pisanog stvaralaštva i cjeloživotnom učenju.⁵ Osim što pruža knjižnične usluge i osigurava građu kroz različite medije, narodna knjižnica obrazovnim i informacijskim uslugama potiče osobni razvoj pojedinca i cjelokupne zajednice u kojoj kao pojedinci sudjelujemo. Svojim nemjerljivim doprinosom poticanja i promicanja čitanja, narodna knjižnica ima iznimno važnu ulogu u izgradnji demokratskog društva.⁶ U Republici Hrvatskoj narodne knjižnice mogu biti općinske, gradske ili županijske.⁷ Sve općine i gradovi obvezni su osnovati narodne knjižnice i omogućiti njihovo financiranje.⁸ Glede zakonskih odredbi o narodnim knjižnicama važni su dokumenti IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice koji je revidiran 2022. godine. Prema Manifestu se ravnaju Standardi za narodne knjižnice koji su revidirani 2021. godine, a koji određuju uvjete za osnivanje i djelovanje narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Standardi se revidiraju svakih deset godina s ciljem razvoja i poticaja rada narodnih knjižnica.

Najstarija knjižnica u Hrvatskoj potječe iz 7. st. i djelovala je pri katedrali Splitske biskupije. Karakteristično za knjižnice toga doba je da najčešće djeluju u sklopu samostana. Upravo je grad Dubrovnik bio jedan od najbogatijih gradova po pitanju knjižnica i zbirki koje su posjedovale samostanske knjižnice.⁹ Poznata je samostanska knjižnica dominikanskog samostana, knjižnica franjevačkog samostana Male Braće, knjižnice u sklopu isusovačkog kolegija i sl. Upravo je ideja osnivanja javne knjižnice povezana s razvojem knjižnice dominikanskog samostana. Dubrovačka vlast je imala namjeru izgraditi javnu knjižnicu dostupnu za sve Dubrovčane. Ta je ideja bila poprilično revolucionarna za 16. st. jer su se knjižnice obično pojavljivale u sklopu samostana.¹⁰ U periodu renesanse veliki doprinos kulturi i obrazovanju imaju privatne knjižnice. Poznate privatne knjižnice bile su knjižnica u vlasništvu Marka Marulića, današnja knjižnica koja je otvorena za javnost u Cavtatu kraj Dubrovnika u vlasništvu Baltazara Bogišića. Ta je knjižnica za javnost otvorena 1912. godine, a danas je u sastavu HAZU.¹¹ Osnivanje narodnih knjižnica doživljava najveći

⁵ Isto.

⁶ Isto.

⁷ Isto.

⁸ Isto.

⁹Knjižnice u Hrvatskoj. 2023. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32130#poglavlje7842> (pristupljeno 23. lipnja 2023).

¹⁰ Hebrang Grgić, I. 2018. Kratka povijest knjižnica i nakladnika. Ljevak: Zagreb, str. 77.

¹¹ Isto.

napredak tijekom 20. st., a već je 1874. godine poticano osnivanje školskih knjižnica koje su ujedno djelovale i kao narodne. Najveća knjižnica u Hrvatskoj je Narodna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK), koja obavlja dvije uloge, ulogu i zadaću narodne kao i sveučilišne knjižnice, a broji preko tri milijuna jedinica knjižnične građe.¹²

2.2. Uloga narodnih knjižnica danas

Iako se važnost uloge narodnih knjižnica može promatrati kroz kvantitetu građe koju posjeduje, njezina važnost danas očituje se i u relevantnosti ponude i otvorenosti prema korisnicima.¹³ Same Smjernice iznimno naglašavaju vrijednost koju narodne knjižnice imaju za jačanje zajednice, a koje tu vrijednost ostvaruju kroz potporu aktivnom društvenom sudjelovanju i obrazovanju građana.¹⁴

Kako bi se poticao društveni angažman građana, narodne knjižnice imaju važnu ulogu kao mjesto povezivanja, otvorenog i slobodnog pristupa informacijama i kolektivnom znanju. Upravo se važnost pristupa informacijama ističe u Manifestu za narodne knjižnice gdje se navodi „stvaralačko sudjelovanje građana i razvitak demokracije ovise o kvalitetnom obrazovanju i pristupu znanju, informacijama i kulturi“.¹⁵ Osim što doprinose osobnom razvoju pojedinca, narodne knjižnice imaju za cilj postizanje općeg dobra jer su svojim djelovanjem usmjerene na ekonomski, kulturni, tehnološki i dr. razvoj određene sredine. Upravo su narodne knjižnice mjesto umrežavanja i holističkog pristupa rješavanju problema, obogaćivanja građana i mjesto poziva na zajedničko djelovanje budući da neprestano sadržajem, predavanjima i raznim uslugama povezuju stručnjake relevantne za pojedino mjesto u kojem djeluju. Nije slučajno da se narodne knjižnice često nazivaju i *trećim prostorom*¹⁶ ili *dnevnom sobom zajednice*.¹⁷ Takav koncept knjižnice čini fizičkim mjestom koje omogućuje ravnopravnost svih korisnika, mjesto povezivanja, ugone, učenja i demokracije.¹⁸ Iako se o knjižnicama zna pričati kao o glavnom nositelju društvene zajednice, promicatelju pismenosti i centru povezivanja građana i širenja znanja, narodne knjižnice

¹² Isto.

¹³ IFLA–ine Smjernice za narodne knjižnice. Nav.dj., Str. 27.

¹⁴ Katić, M. Knjižnice i demokracija: uloga knjižnica u razvijanju deliberativne demokracije // Zbornik radova 9.savjetovanja za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj / ed. by Dunja Marija Gabriel and Jelica Leščić. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. Str. 184-185.

¹⁵ IFLA–ine Smjernice za narodne knjižnice. Nav.dj., Str. 105.

¹⁶ Isto., str. 21.

¹⁷ Velagić, Z. Povijesnost koncepcije knjižničnog trećeg prostora // Zbornik radova 9. savjetovanja za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj / ed. by Dunja Marija Gabriel and Jelica Leščić. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. Str. 30.

¹⁸ Most, L.R. The Rural Public Library as Place: a Theoretical analysis. // Advances in Library Administration and Organisation 30, (2011), Str. 58.

danas se sve više ističu kao dio mreže institucija koje umrežavanjem doprinose općem dobru.¹⁹ Kroz partnerske odnose s različitim organizacijama, gradskim ustanovama, privatnim poslovnim subjektima i sl. knjižnice imaju mogućnost širenja baze korisnika, stjecanja novih korisnika, inovativnog pristupa znanju i pružanju usluga. Već je naglašeno da uspješnost poslovanja knjižnica ne ovisi samo o kvantiteti građe, već o relevantnosti usluga i građe u odnosu na mjesto djelovanja. Samim time knjižnice imaju niz načina na koje, razvojem usluga, mogu djelovati na jačanje zajednice. Jedan koncept koji bi odgovarao misiji jačanja zajednice bio bi koncept koji donosi Hill, a sastoji se od četiri ključna elementa:

1. procjena i razumijevanje potrebe zajednice
2. formulacija i provedba strateškog plana koji uključuje misiju i viziju knjižnice i odnos prema zajednici
3. angažman i učinkovita komunikacija sa zajednicom i mjestom u kojem knjižnica djeluje
4. evaluacija postignutih rezultata, procjena dodane vrijednosti i izrada planova za budućnost²⁰

Iako je relevantnost građe i usluga bitna za opstanak i razvoj knjižnica, način na koji knjižnice rade na svojoj vidljivosti je u doba sve bržeg tehnološkog napretka iznimno bitan. Uzimajući u obzir olakšan pristup informacijama danas, a koji nužno ne slijedi i informacijska pismenost, knjižnice imaju novu zadaću rada na vlastitoj vidljivosti. Njihova novija uloga jest raditi na tome da (p)ostanu vodeća institucija koja nudi visokokvalitetan sadržaj, usluge i druge aktivnosti.²¹ Jedan od načina koji knjižnice danas mogu povećati svoju vidljivost jest izrada marketinškog plana i povećana online prisutnost. Prema Smjernicama za narodne knjižnice navedene su sastavnice za djelotvornost narodnih knjižnica.

Neke od tih sastavnica su:

1. identifikacija potencijalnih korisnika
2. analiza potreba korisnika
3. razvijanje elektroničkih mreža

¹⁹ Sabolović-Krajina, D. Strategije djelovanja narodnih knjižnica u lokalnim zajednicama- kombinacija tradicionalnog i inovativnog, lokalnog i globalnog. //Inovativna knjižnica u službi lokalne zajednice : 17. okrugli stol : zbornik radova / uredila Davorka Pšenica i Annemari Štimac. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 11.

²⁰Hill, C. Inside, Outside and Online: building your library community. Chicago: American Library Association, 2009. 24.

²¹ Vrana, R.; Barbarić, A. Improving visibility of public libraries in the local community: a study of five public libraries in Zagreb, Croatia. // New Library World 108, 9/10 (2007), Str. 436.

Te sastavnice moguće je ostvariti jedino korištenjem marketinškog plana i relevantnih marketinških alata kao što su odabir ciljane skupine, online oglašavanja, marketinške kampanje i promocije, a koji će posljedično doprinijeti online prisutnosti knjižnica.

3. Povijest dubrovačkih knjižnica

Četrdesetih godina 20. st. u Dubrovniku se otvorila Dubrovačka biblioteka, preteča Dubrovačkih knjižnica, a prije ukinuća Dubrovačke republike 1808. godine, djelovalo je više od trideset knjižnica.

U periodu od 15. do 20. st. brojni su intelektualci, vlastelini i bibliofili poklanjali svoje privatne knjižnice gradu Dubrovniku i na taj način otvarali prostor osnivanju Dubrovačke biblioteke. Dubrovačka biblioteka svečano je otvorena na Kandeloru 2. veljače 1941. godine. Otvorio ju je ban dr. Ivan Šubašić, u nazočnosti kardinala bl. Alojzija Stepinca.²² Na slici br. 1 nalazi se prikaz Kardinala Alojzija Stepinca na dan otvorenja Dubrovačke biblioteke 1941. godine.



Slika 1.: Kardinal Alojzije Stepinac na otvorenju Dubrovačke biblioteke.²³

Dubrovačka biblioteka 1941. mijenja naziv u Naučnu biblioteku, u periodu od 1950. do 1975. godine dolazi do ujedinjenja Općinske (današnja Narodna) i Naučne (današnja Znanstvena

²² Dubrovačke knjižnice. <https://www.dkd.hr/o-knjiznici/povijest> (pristupljeno 15. svibnja 2023.).

²³ Slika preuzeta s <https://www.dkd.hr/>.

knjižnica) u zajedničku ustanovu danas poznatu kao Dubrovačke knjižnice.²⁴ O pojedinačnom razvoju knjižnica bit će detaljnije u sljedećim poglavljima.

3.1. Donacijama do nastanka dubrovačkih knjižnica

Osnivanje Dubrovačkih knjižnica, tadašnje Dubrovačke biblioteke počinje 1936. godine i to poticajem brojnih donacija privatnih osoba.²⁵ Prvi dostupan podatak o ustupanju privatne knjižnice dubrovačkoj javnosti dolazi od dubrovačkog astronoma i matematičara Gjina Gazullija (Ivana Gazulića). On 1465. godine, dva dana prije svoje smrti piše oporuku kojom ostavlja dio knjiga povezanih s kanonskim pravom, a bitan zahtjev koji navodi bio je da se sve knjige koje ostavlja moraju pohraniti na jednom mjestu.²⁶ Gradnja veće i funkcionalnije knjižnice započinje već 1463. godine u prostorijama Dominikanskog samostana po uzoru na knjižnicu sv. Marka u Firenci. Odlukom Dubrovačke republike i Senata knjižnica je trebala biti dostupna svima na korištenje. Godine 1501. dubrovački Senat donio je odluku kojom bi novčanom pomoći pomogao Dominikanskom samostanu pri izgradnji posebne prostorije unutar knjižnice za slobodno korištenje svim građanima.²⁷ Tako knjižnica Dominikanskog samostana u Dubrovniku postaje prva javna knjižnica u Europi.²⁸

Njegov primjer nastavlja trebinjsko-mrkanjski biskup Georgius de Croce (Juraj Kružić), oporukom iz 1505. godine kojom ostavlja preko dvije tisuće knjiga dubrovačkom dominikanskom i franjevačkom samostanu, opet s naglaskom da moraju biti dostupne svima koji im žele pristupiti. Nedugo nakon, 1527. godine, Nicolo de Michele Barneo (Nikola Barneo) kapelan crkve sv. Andrije na Pilama i bibliofil, u strahu od kuge koja je harala gradom, oporukom ostavlja svoj bogati fond s važnim uvjetom da se njegova knjižnica smjesti na prikladne prostorije na korištenje i mladima i starima. U slučaju da se u roku od mjesec dana njegova želja ne ispoštuje, traži da se knjižnica proda na javnoj dražbi za najbolju ponudu. Uzimajući u obzir to da nije bilo dovoljno knjiga da se osnuje javna knjižnica, Senat je vjerojatno knjige prodao na dražbi.²⁹ U notarijatu iz Kneževa dvora iz 1539. godine zabilježen je dio legata prema inventarizaciji, a gdje se navodi da legat sadrži:

²⁴ Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost). // Dubrovački horizonti. 20, 28 (1988), str. 14

²⁵ Dubrovačke knjižnice. <https://www.dkd.hr/o-knjižnici/povijest> (pristupljeno 15. svibnja 2023.).

²⁶ Isto.

²⁷ Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (Sadašnje stanje i perspektive za budućnost). // Dubrovnik. 32, 5-6 (1989), str. 258.

²⁸ Krasić, S. Povijest prve javne knjižnice na hrvatskome tlu (1463.) : knjižnica samostana sv. Dominika u Dubrovniku u okviru humanističkih gibanja u XV. i XVI. stoljeću. // Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2022.. *Novi uvez, XX* (38).

²⁹ Isto

tri sanduka rukopisa, stotinu dvadeset i sedam djela teološkog i medicinskog karaktera i djela o antičkim klasicima.³⁰

Još jedna u nizu jako važnih donacija bila je i ona dubrovačkog vlastelina Sigismundusa Bonifaciusa Georgiusa (Sigismund Đurđević). On oporukom iz 1533. godine ostavlja preko dvjesto knjiga dubrovačkom Samostanu sv. Jakova u Višnjici. Neki od tih primjeraka mogu se pronaći i danas u inkunabuli Znanstvene knjižnice u Dubrovniku.³¹

Preko stotinu narednih godina nije bilo spominjanja o osnivanju javne knjižnice. Na stranicama Dubrovačkih knjižnica navodi se da razlog može biti ili zbog straha od osnivanja javne knjižnice izvan nadzora crkvenih institucija ili zbog mišljenja da su prostorije knjižnica dominikanskog i franjevačkog samostana dostatne za potrebe dubrovačkih korisnika.³²

Dubrovački vlastelin Ivan V. Gozze (Ivan Gučetić) 1661. godine ostavlja oporukom svoju knjižnicu Republici s uputom da se smjesti na pristupačno mjesto. Zanimljivo je da u gotovo svim oporukama koje su pojedinci ostavljali, a tiču se privatnih knjižnica, stoji da one trebaju biti prikladno smještene i javno dostupne građanima.³³ Iako su postojali dobri temelji za osnivanje knjižnice, do toga ipak ne dolazi zbog velikog potresa koji se dogodio 1667. godine.³⁴ Tada donacija Ivana Gučetića prema odluci Senata pripada Isusovačkoj biblioteci (današnji Kolegij Družbe Isusove u Dubrovniku).³⁵ Prema povjesničaru Serafinu Crijeviću (1686.-1750.) u 18. st. postoji javna knjižnica u Dubrovniku. To znamo jer navodi da se u njoj čuvao rukopisni komentar Nika Vitova Gučetića na Aristotelovu prvu knjigu *Retorika*. Ipak, razlozi kada i zašto je knjižnica prestala postojati nisu poznati jer u 19. st. više ne postoje zapisi o njoj.³⁶

Krajem 19. st. dubrovački liječnik Niko Lepeš (1823.-1901.) ostavlja oporučno Gradu svoju knjižnicu od 12000 knjiga i povijesnih zapisa. Fond je smješten u potkrovlje Općinske zgrade, ali su u požaru izgorjela dva originalna pisma koja se pripisuju Ivanu Gunduliću.³⁷ Ta je donacija osnova nastanku kasnije Naučne biblioteke.³⁸ Iako je knjižnica službeno osnovana

³⁰ Dubrovačke knjižnice. Povijest. <https://www.dkd.hr/o-knjižnici/povijest> (pristupljeno 15. svibnja 2023.).

³¹ Isto.

³² Isto

³³ Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost). // Dubrovački horizonti. 20, 28 (1988), str. 14.

³⁴ Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (Sadašnje stanje i perspektive za budućnost). // Dubrovnik. 32, 5-6 (1989), str. 258- 259.

³⁵ Isto.

³⁶ Isto.

³⁷ Dubrovačke knjižnice. <https://www.dkd.hr/o-knjižnici/povijest> (pristupljeno 20. lipnja 2023.).

³⁸ Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (Sadašnje stanje i perspektive za budućnost). // Dubrovnik. 32, 5-6 (1989), str. 259.

tek 1941. godine, zapise o potrebi njenog osnivanja nalazimo kod dubrovačkog povjesničara Jorja Tadića. On u pismu iz 1928. godine navodi da je Dubrovniku potrebna centralna biblioteka. Takva bi biblioteka omogućila dubrovačkim intelektualcima rad i korištenje arhiva.³⁹ Godine 1930. osnovan je Odbor za osnivanje biblioteke pod predsjedništvom Frana Ohmučevića-Bizzarra. Glavna zadaća bila je prijenos donacije dr. Lepeša u kuću I. Miletića, a tim poslom koji je trajao nekoliko mjeseci upravljao je prof. Cvijeto Job.⁴⁰ Već je tijekom procesa bilo vidljivo da takav smještajni kapacitet neće biti adekvatan za bogati fond koji su posjedovali.⁴¹ To se posebno očitivalo kada je kanonik don Antun Liepopili iste godine kada je osnovan Odbor donirao preko 5000 svezaka.⁴² Nakon donacije don A. Liepopila nalazimo zapise o nizu donacija drugih dubrovačkih obitelji: Getaldić, Svilokos, Pucić, Đorđević.⁴³ Ostali izvori spominju i druge obitelji kao što su obitelji Kaboga, Siminiati, Condenaro, Babić, Mladinić, Bogdan i dr.⁴⁴ Takve su donacije još više istaknule potrebu za osnivanjem knjižnice i pronalaskom odgovarajućeg smještaja za sav trenutni i budući fond.

³⁹ Kesterčanek, F. Naučna biblioteka u Dubrovniku. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 1-4, (1951), str. 33.

⁴⁰ Dubrovačke knjižnice. <https://www.dkd.hr/o-knjiznici/povijest> (pristupljeno 20. lipnja 2023.).

⁴¹ Kesterčanek, F. Naučna biblioteka u Dubrovniku. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 1-4, (1951), str. 33.

⁴² Isto.

⁴³ Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (Sadašnje stanje i perspektive za budućnost). // Dubrovnik. 32, 5-6 (1989), str. 259.

⁴⁴ Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost). // Dubrovački horizonti. 20, 28 (1988), str. 13.

3.2. Dubrovačka knjižnica osnivanje i ustrojstvo kroz povijest

Nakon 1930-ih godina, naglašena je potreba za osnivanjem dubrovačke knjižnice. Pristizanjem sve većeg broja donacija i svjesnošću o nedostatnosti trenutnih smještajnih kapaciteta, 1934. godine knjige se po treći put premještaju u Knežev dvor. Na slici br. 2 nalazi se prikaz Kneževa dvora iz tog perioda.



Slika 2.: Knežev dvor u Dubrovniku. Smještaj knjižničnog fonda od 1934. do 1977. godine.⁴⁵

Dvije godine kasnije, 1936. godine, dubrovačko Gradsko vijeće donosi odluku odobrenja osnivanja Dubrovačke biblioteke. Fond tadašnje Biblioteke počinje uređivati bibliofil i urednik časopisa "Srđ", Miše Vachetti.⁴⁶

Dubrovačka biblioteka svečano je otvorena 2. veljače 1941. godine na Kandeloru u sklopu Feste svetoga Vlaha. U Kneževu dvoru Biblioteku je svečano otvorio ban dr. Ivan Šubašić. Ban Šubašić prilikom otvorenja Knjižnici daruje rukopis Alberti-Aranza, prijepis Gundulićeva Osmana iz 17. do 18. st.⁴⁷ Istoga dana na snagu je nastupio i Poslovni red o unutarnjem radu Dubrovačke biblioteke koji je donio predsjednik kuratorija Albert Haler zajedno sa suradnicima.⁴⁸

⁴⁵ Slika preuzeta s <https://www.dkd.hr/>.

⁴⁶ Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (Sadašnje stanje i perspektive za budućnost). // Dubrovnik. 32, 5-6 (1989), str. 259.

⁴⁷ Dubrovačke knjižnice. Povijest. <https://www.dkd.hr/o-knjiznici/povijest> (pristupljeno 20. lipnja 2023.).

⁴⁸ Kesterčanek, F. Naučna biblioteka u Dubrovniku. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 1-4, (1951), str. 34.

Prema poslovnom redu Biblioteka je imala dva odjeljenja:

1. strogo znanstveni: služio za uži krug korisnika znanstvenih i stručnih radnika
2. javna knjižnica i čitaonica: služile za šire mase⁴⁹

Tri godine nakon osnivanja, 1944. godine, fond Biblioteke se značajno povećao kada je u Dubrovačku biblioteku uvršten vrijedan fond biblioteke Collegiuma Ragusinuma (1559.-1764.).⁵⁰ Fond se nastavio širiti brojnim donacijama poznatih imena toga doba kao što su Marin Gundulić (osnivač Collegiuma), J. Matijašević, N. V. Gučetić, M. F. Gundulić i drugi.⁵¹ Te iste godine Narodnooslobodilački odbor Grada, fundus sa 7 tisuća svezaka Biblioteke premješta iz Kneževa dvora. Tako 1945. godine nastaje samostalna knjižnica pod nazivom Gradska biblioteka. Sukladno tadašnjoj državnoj politici 1947. godine osniva se tzv. Sindikalna biblioteka koja je polako preuzimala ulogu javne i posudbene knjižnice i na taj način oslabila samostalnost i djelovanje Gradske biblioteke.⁵² Prema tadašnjim statističkim podacima zabavni dio fonda prelazio je godišnju brojku od 25 tisuća svezaka, a upravo je velika potražnja za posudbenim fondom otežavala znanstveni rad zbog čega dolazi do odvajanja.⁵³ Godine 1950. dolazi do službenog odvajanja fonda na znanstveni i zabavno-popularni.⁵⁴ Razdvajanjem fonda svoj rad započinje Naučna biblioteka (današnja Znanstvena knjižnica) sa preko 60 tisuća svezaka. Za direktora biblioteke postavljen je dr. Frano Kesterčanek. Naučna biblioteka je punih dvadeset i pet godina djelovala kao samostalna ustanova. Knjižni fond biblioteke dijelio se na sljedeće odjele:

1. inkunabule
2. rukopisi
3. knjige i brošure
4. periodika
5. muzikalije, geografske karte, grafike i fotografije
6. oglasi, proglasi i letci
7. duplikati⁵⁵

⁴⁹ Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost). // Dubrovački horizonti. 20, 28 (1988), str. 14.

⁵⁰ Kesterčanek, F. Naučna biblioteka u Dubrovniku. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 1-4, (1951), str. 34.

⁵¹ Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost). // Dubrovački horizonti. 20, 28 (1988), str. 14.

⁵² Dubrovačke knjižnice. Povijest. <https://www.dkd.hr/o-knjiznici/povijest> (pristupljeno 20. lipnja 2023.).

⁵³ Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (Sadašnje stanje i perspektive za budućnost). // Dubrovnik. 32, 5-6 (1989), str. 260.

⁵⁴ Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost). // Dubrovački horizonti. 20, 28 (1988), str. 14.

⁵⁵ Kesterčanek, F. Naučna biblioteka u Dubrovniku. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 1-4, (1951), str. 37.

Glavni zadaci Naučne biblioteke bili su:

- sačuvati bogatu tradiciju zaljubljenika u knjige
- obraditi i sačuvati bogate fondove
- proširiti fond novim znanstvenim sadržajem⁵⁶

Zbog nedostatnosti prostora, povećanog fonda i uvođenja obaveznog tiskarskog primjerka SRH, koji 1966. godine dostavlja Nacionalna i sveučilišna biblioteka (NSB), današnja Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK), ta zadaća nije do kraja ostvarena. Odlukom vlasti 1975. godine dolazi do ponovnog ujedinjenja Općinske (današnje Narodne) i Naučne biblioteke (današnje Znanstvene) u zajedničku ustanovu koja je nosila naziv Dubrovačke biblioteke (današnje Dubrovačke knjižnice). Urban navodi da je takvo spajanje pokazalo svoje nedostatnosti tek u kasnijim godinama rada kada se iselilo 1977. godine iz Kneževa dvora i prešlo u ljetnikovac Skočibuha na Boninovu koji datira iz 16. st. Također, drugi razlozi koji su doprinijeli neodobravanju od strane knjižničarske struke i djelatnika, a koji se mogu iščitati iz radova iz toga perioda, leže u neadekvatnosti novog prostora koji je pomaknut iz gradske jezgre.⁵⁷⁵⁸ Adaptirani ljetnikovac Skočibuha teško je oštećen izravnim granatiranjem u Domovinskom ratu 1992. godine. Zbog straha da će se ostatak fonda uništiti Spomenička zbirka (Zbirka rijetkih i starih knjiga) bila je pohranjena u trezor Dubrovačke banke gdje ostaje do 1998. godine.⁵⁹ Danas se Spomenička zbirka kao i ostale vrijedne zbirke nalazi u baroknoj palači Bassegli-Kaboga. Godine 1995. Narodna biblioteka dobiva prostor staroj gradskoj jezgri u Ulici od Puča 6 u kojem je smještena i danas.

⁵⁶ Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost). // Dubrovački horizonti. 20, 28 (1988), str. 14.

⁵⁷ Isto., str. 14.-15.

⁵⁸ Dubrovačke knjižnice. Povijest. <https://www.dkd.hr/o-knjiznici/povijest> (pristupljeno 20. lipnja 2023.).

⁵⁹ Izvještaj o radu Dubrovačkih knjižnica 2022. 2023. str. 10.

4. Ustrojstvo i djelatnost Dubrovačkih knjižnica

Dubrovačke knjižnice Dubrovnik jedinstvena su ustanova koju čine Znanstvena knjižnica i Narodna knjižnica Grad. Grad Dubrovnik osnivač je Dubrovačke knjižnice Dubrovnik koju financira zajedno s Ministarstvom kulture Republike Hrvatske. Iako su Dubrovačke knjižnice službeno za javnost otvorene tek 1941. godine njihov razvoj pratimo godinama ranije, a sve zahvaljujući entuzijazmu i ljubavi prema knjigama brojnih dubrovačkih vlastelina i intelektualaca. Prostor na kojem se Dubrovačke knjižnice Dubrovnik nalaze danas novijeg je datuma. Tek se 1995. godine Dubrovačke knjižnice Dubrovnik vraćaju u staru gradsku jezgru u ulicu Od Puča gdje se Narodna knjižnica Grad nalazi i danas. Uzimajući u obzir bogatstvo aktivnog djelovanja i rada Dubrovačkih knjižnica kroz naredna poglavlja prikazat će se ustrojstvo i djelatnost Narodne knjižnice Grad, njenih ogranaka, kao i rad i zbirke Znanstvene knjižnice. Tablica br. 1 prikazuje trenutno stanje knjižnog fonda Narodne i Znanstvene knjižnice kao i usporedbu različite uloge i lokacije na kojima se nalaze.

NARODNA KNJIŽNICA GRAD 2022.	ZNANSTVENA KNJIŽNICA 2022.
Uloga: matična knjižnica za narodne i školske knjižnice	Uloga: akademsko središte za znanstvenoistraživački i stručni rad
Središnja knjižnica u staroj gradskoj jezgri sa 6 ogranaka	Baštinske zbirke u palači Kaboga, Zavičajna zbirka Ragusina, Zbirke u ljetnikovcu Skočibuha
Knjižni fond: 183.683	Knjižni fond: 492.078 Knjige: 296.934 Periodika: 176.585 Neknjižni fond: 18.559

Tablica 1.: Usporedba Narodne knjižnice Grad i Znanstvene knjižnice prema podacima iz Izvješća o radu za 2022. godinu.

4.1. Narodna knjižnica Grad

Narodna knjižnica Grad (NKG) kao primarnu djelatnost ima prikupljanje i čuvanje građe, a ujedno je i kulturno i informacijsko središte Grada i županije. Narodna knjižnica Grad broji šest ogranaka, o kojima će biti više u nastavku, a to su: Cavtat, Gruž, Lapad, Mokošica, Montovjerna i Trpanj. Narodna knjižnica Grad ima zadaću i matične službe za narodne i školske knjižnice na području Dubrovnika i Dubrovačko-neretvanske županije. U središnjoj knjižnici smješteni su odjeli:

- Odjel za djecu i mlade
- Posudbeni odjel
- Zavičajna zbirka
- Studijska čitaonica
- Čitaonica novina
- Matična razvojna služba
- Služba nabave i obrade knjižnične građe
- Spremište

Središnja narodna knjižnica nalazi se u ulici Od Puča i površine je 732 četvorna metra. Prema Izvještaju o radu knjižnica iz 2022. godine nalazi se podatak da je i središnja knjižnica u lošem stanju (ne samo Znanstvena i prostor Skočibuhe još od granatiranja 1992.). Posebno se ističe loše stanje Saloče od zrcala koja je mjesto brojnih događanja i u kojoj se nalaze brojni antikni namještaj kojemu je potrebna restauracija. Navode se i problemi krovništa i vodovodnih cijevi.

Jedan od najaktivnijih odjela Narodne knjižnice Grad zasigurno je Odjel za djecu i mlade. Odjel je otvoren 1996. godine i kao takav bio je prvi na području Dubrovačko-neretvanske županije. Odjel je ustrojen prema IFLA-inim Smjernicama za knjižnične usluge za djecu i Smjernicama za knjižnične usluge za mladež kao i IFLA-inim i UNESCO-ovim Manifestom za narodne knjižnice. Iako se problem koji se navodi još u Izvješću 2018. godine za prethodnu godinu, a to je nedostatak prostora za provedbu za aktivnosti za mladež kao i djecu vrtičke dobi, ni danas nije posve riješio. Na odjelu se redovito provode razne aktivnosti za djecu i mlade koje potiču kreativnost, emocionalno opismenjavanje, informacijsku i informatičku pismenost od najranije dobi, radionice čitanja i pripovijedanja, igraonice i dr.

Neke od takvih aktivnosti su primjerice:

- Ljetni čitateljski klub za mlade - čitanje klasika za mlade osnovnoškolskog uzrasta
- Pričaonice “Bajkom oko svijeta” - čitanje bajki za djecu
- Kutić za roditelje - mjesečni susreti za roditelje djece i mladih koji svaki mjesec donosi novu temu
- Noć knjige
- Ciklus radionica “Emocionalno opismenjavanje mladih”
- Interaktivne pričaonice za Ukrajinke i dr.⁶⁰



Slika 3.: Ulica Od Puča 6. Adresa Narodne knjižnice Grad od 1995. godine.

Ukupan fond Narodne knjižnice prema izvještaju za 2022. godinu broji sveukupno 183.683 jedinica građe. Matična razvojna služba za narodne i školske knjižnice Dubrovačko-neretvanske županije djeluje u mreži 56 knjižnica (od ukupno 62) na području Županije. Od toga je 15 narodnih i 47 školskih knjižnica.

⁶⁰ Dubrovačke knjižnice: Odjel za djecu i mlade. <https://narodna.dkd.hr/knjiznica/odjel-za-djecu-i-mlade> (pristupljeno 20. lipnja 2023.).

- Narodne knjižnice: Narodna knjižnica Grad - središnja knjižnica i 6 ogranaka (Lapad, Mokošica, Gruž, Montovjerna, Trpanj i Cavtat), Gradska knjižnica Metković, Gradska knjižnica „Ivan Vidali“ Korčula, Gradska knjižnica Opuzen, Narodna knjižnica Ploče, Narodna knjižnica „Šime Vučetić“ Vela Luka, Narodna knjižnica Blato, Narodna knjižnica Orebić i Narodna knjižnica Ston.
- Školske knjižnice: 32 knjižnice osnovnih škola, 15 knjižnica srednjih škola, od toga 1 knjižnica umjetničke škole (osnovnoškolska i srednjoškolska), 3 učenička doma od kojih 2 imaju djelomično ustrojenu knjižnicu.⁶¹

Ostale knjižnice kao što su znanstvene, visokoškolske, specijalne i spomeničke u nadležnosti su regionalne matične službe u Splitu. Osnovne zadaće matične službe su poticanje suradnje među knjižnicama, inovativnost i korištenje novih oblika tehnologije, stručni nadzor, razvoj knjižnica i sl.⁶²

Narodna knjižnica Grad provodi različite aktivnosti za sve dobne skupine. Održavane su razne čitaonice u Domu za starije osobe, radionice engleskog jezika i informatičke pismenosti za osobe treće životne dobi i sl. Tu su također edukacije za knjižničare, zaposlenike u školama, roditelje i odgojitelje i sl.⁶³

⁶¹ Izvještaj o radu Dubrovačkih knjižnica 2022. 2023. str. 10.

⁶² Dubrovačke knjižnice. Matična služba. <https://narodna.dkd.hr/maticna-sluzba> (pristupljeno 21. lipnja 2023.)

⁶³ Izvještaj o radu Dubrovačkih knjižnica 2019. 2020. str. 13.

4.2. Ogranci Dubrovačkih knjižnica Dubrovnik

Narodna knjižnica grad broji šest ogranaka. U ovom dijelu rada u kratkim crtama prikazat će se djelovanje, prednosti i nedostaci svakog od ogranaka.

Prvi i najstariji ogranak je Ogranak Gruž. Ogranak Gruž otvoren je 1. siječnja 1953. godine. Poznat je po tome što ima najveći i najkvalitetniji fond, ali zbog derutnosti i nedostatnosti prostora svake godine gubi broj korisnika, a zbog neadekvatnosti prostora nekoliko se puta i privremeno zatvarao. Prostor obuhvaća ukupno 51 četvorni metar. Na slici broj 4 prikazan je prostor ogranka Gruž koji ima bogat fond, ali mali smještajni kapacitet. Od bilježenja stanja fonda od 1956. do posljednjeg Izvješća broji ukupno 26340 jedinica građe i preko 6000 svezaka.⁶⁴



Slika 4.: Ogranak Gruž i nedostatan smještajni kapacitet.⁶⁵

Ogranak Cavtat dolazi u sastav Narodne knjižnice Grad 24. svibnja 1984. godine. Prostire se na 90 četvornih metara. Ima fond od 4367 svezaka i preko 9000 jedinica građe. Isprva je ogranak djelovao samo kao posudbeni i prostor je dijelio s Matičnim uredom, ali 2018.

⁶⁴ Izvješčaj o radu Dubrovačkih knjižnica 2018. 2019. str. 14

⁶⁵ Slika preuzeta s <https://www.dkd.hr/>.

godine seli u novouređeni prostor.⁶⁶ Prikaz novouređenog prostora vidljiv je na slici br. 5.



Slika 5.: Prikaz novouređenog prostora Ogranka Cavtat.⁶⁷

Ogranak Trpanj otvoren je 29. travnja 1986. godine i od osnutka do posljednjeg izvješća sadrži više od 5300 jedinica građe i ukupno 3000 svezaka. Prostor obuhvaća ukupno 45 četvornih metara. 1999. godine dolazi do zatvaranja ogranka, a otvara se skoro 20 godina kasnije 2018. godine. Zbog pohrane u vlažnom prostoru velik dio knjižne građe se morao otpisati, a inventarna knjiga je bila izgubljena i svu je građu trebalo nanovo popisati.⁶⁸ Na slici br. 6. prikazan je novootvoreni prostor ogranka Trpanj.

⁶⁶ Izvještaj o radu Dubrovačkih knjižnica 2018. 2019. str. 14.

⁶⁷ Slika preuzeta s <https://www.dkd.hr/>.

⁶⁸ Izvještaj o radu dubrovačkih knjižnica 2018. 2019. str. 14.



Slika 6: Novootvoreni prostor iz 2018. godine ogranka Trpanj.⁶⁹

Ogranak Mokošica otvoren je 28. travnja 2009. godine i ukupan prostor obuhvaća 137 četvorni metar. Upravo je ogranak u Mokošici bio prvo središte koje je nudilo kulturni sadržaj za taj dio grada. Iako je u nekoliko navrata došlo do prodiranja vode u knjižnici, prostor ogranka uz redovnu knjižnu građu ima kutak za djecu i roditelje, prostor za neknjižnu građu, igračke, građu na drugim medijima i sl. Fond Ogranka broji preko 15400 svezaka građe.⁷⁰⁷¹

Ogranak Montovjerna nakon rekonstrukcije i obnove započinje sa svojim radom 2014. godine, trideset i pet godina nakon osnivanja. Danas nudi pristup bogatoj knjižnoj građi, dva računala za korištenje, uslugu međuknjižnične posudbe i sl. Prostire se na 44 četvorna metra. Broji preko 12975 jedinica građe.⁷²

Ogranak Lapad otvoren je 22. veljače 2018. godine u dubrovačkoj zgradi Atlant centra. Nakon 16 godina ponovno je omogućena kvalitetna usluga i ponuda građe, uzimajući u obzir nekoliko seljenja Ogranka i neadekvatnost prostora. Ogranak je prvo djelovao u montažnom trgovačkom centru DOC, potom u sklopu OŠ Lapad sve do 2001. godine. Nakon toga je do

⁶⁹ Slika preuzeta s <https://www.dkd.hr/>.

⁷⁰ Dubrovačke knjižnice. Ogranak Mokošica. <https://narodna.dkd.hr/ogranci/ogranak-mokosica>. pristupljeno 21. lipnja 2023.).

⁷¹ Izvještaj o radu dubrovačkih knjižnica 2022. 2023. str. 6.

⁷² Dubrovačke knjižnice. Ogranak Montovjerna. <https://narodna.dkd.hr/ogranci/ogranak-montovjerna> (pristupljeno 22. lipnja 2023.).

2009. godine fond ogranka bio pohranjen u pomoćnoj prostoriji Ogranka Mokošica.⁷³ Današnji Ogranak se nalazi na 200 četvornih metara i broji 8594 svezaka.⁷⁴ Na slici br. 7. je prikazan prostor ogranka Lapad u Atlant centru.



Slika 7. : Dio prostora ogranka Lapad.⁷⁵

⁷³ Dubrovačke knjižnice. Ogranak Lapad. <https://narodna.dkd.hr/ogranci/ogranak-lapad> (pristupljeno 22. lipnja 2023.).

⁷⁴ Izvještaj o radu dubrovačkih knjižnica 2022. 2023. str. 12.

⁷⁵ Slika preuzeta s <https://www.dkd.hr/>.

4.3. Znanstvena knjižnica

Znanstvena knjižnica, nekadašnja Naučna biblioteka, odvaja se od Gradske biblioteke i 1950. godine započinje sa samostalnim radom u Kneževu dvoru. U Kneževu dvoru djeluje sve do 1977. godine. Znanstvena knjižnica djeluje samostalno sve do 1975. godine kada se odlukom vlasti ponovno pripaja s Naučnom bibliotekom u ustanovu Dubrovačke biblioteke, današnje Dubrovačke knjižnice.⁷⁶ Zadaća Naučne biblioteke tada bila je sačuvati bogatu tradiciju i obraditi fondove za nova znanstvena istraživanja.⁷⁷

Danas Znanstvena knjižnica djeluje kao ustanova znanstvenog tipa koja nudi usluge za različite znanstveno-istraživačke svrhe, akademsku zajednicu, druge korisnike i njihove istraživačke, znanstvene ili osobne potrebe. Jedan od glavnih ciljeva Znanstvene knjižnice je doprinos širenju znanosti, a to ostvaruje uzajamnom suradnjom s inozemnim sveučilištima, udrugama, znanstvenim institucijama i dr.⁷⁸

Znanstvena knjižnica danas djeluje na dvije lokacije:

1. palača Bassegli-Caboga: palača smještena u staroj gradskoj jezgri gdje se čuvaju zbirke lokalnog i nacionalnog kulturno-povijesnog značaja. Palača ima 816 četvornih metara.
2. ljetnikovac Stjepović-Skočibuha: ljetnikovac na Boninovu koji služi kao zatvoreno spremište. Prostire se na 790 četvorna metra. U ljetnikovcu se čuvaju ostale zbirke knjižnice, a to su: Zbirka obveznog primjerka (serijske publikacije, knjige, službene publikacije, sitni tisak, AV građa, zemljopisne karte i dr.), Zbirke općeg fonda **S i S1**⁷⁹te dio priručno-referentne zbirke.⁸⁰

Palača Caboga ima dostupnu i studijsku čitaonicu koja je prikazana na slici br. 5 kao i dvoranu za programske aktivnosti koje su dostupne korisnicima.

⁷⁶ Dubrovačke knjižnice. Znanstvena knjižnica. <https://znanstvena.dkd.hr/o-knjiznici/opce-informacije> (pristupljeno 23. lipnja 2023.).

⁷⁷ Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost). // Dubrovački horizonti. 20, 28 (1988), str. 14.

⁷⁸ Dubrovačke knjižnice. Znanstvena knjižnica. <https://znanstvena.dkd.hr/o-knjiznici/opce-informacije> (pristupljeno 23. lipnja 2023.).

⁷⁹ Zbirke općeg fonda S i S1 odnose se na darove.

⁸⁰ Izvještaj o radu 2022. 2023. str. 5-6.



Slika 8.: Studijska čitaonica Znanstvene knjižnice smještena na 2. katu palače Caboga. Nalazi se u staroj gradskoj jezgri.⁸¹

Ljetnikovac Skočibuha datira iz 16. stoljeća i sagrađen je u renesansnom stilu. 1992. godine stradao je granatiranjem, a kao što je navedeno i u ranijim izvještajima, još uvijek nije siguran za korištenje ni restauriran, a brojni djelatnici i restauratori u njemu rade. Na slici br. 6 prikazano je izvanjsko stanje ljetnikovca na kojem je vidljiva derutnost i potreba za obnovom. Ljetnikovcu također nedostaje adekvatan prostor za pohranu i rad, stoga neki djelatnici moraju raditi u improviziranom montažnom objektu.⁸² Knjižna građa koja se naruči korisnicima se dostavlja u palaču Caboga za korištenje u studijskoj čitaonici.

⁸¹ Slika preuzeta s <https://www.dkd.hr/>.

⁸²Izvještaj o radu 2022. 2023. str. 5-6.



Slika 9.: Vanjski izgled ljetnikovca Skočibuha na Boninovu gdje se nalazi dio zbirke Znanstvene knjižnice. Dio prostora dijeli se s Hrvatskim restauratorskim zavodom u Dubrovniku.⁸³

⁸³ Slika preuzeta s <https://www.dkd.hr/>.

4.4. Zbirke Znanstvene knjižnice Dubrovnik

Znanstvena knjižnica u palači Caboga čuva niz vrijednih zbirki. Zbirke koje se nalaze u palači Caboga su: *Zavičajna zbirka Ragusina*, *Zbirka starih i rijetkih knjiga*, *Zbirka inkunabula*, *Zbirka rukopisa*, *Grafička zbirka*, *Zbirka korespondencije*, *Zbirka muzikalija i dio Priručno-referentne zbirke*. Palača Caboga pripadala je poznatoj dubrovačkoj plemićkoj obitelji, a potječe iz doba baroka. Temeljni fundus Znanstvene knjižnice čine Zbirke nekadašnje knjižnice *Collegium Ragusinum* koja je pripadala Družbi Isusovoj, kao i darovi znamenitih Dubrovčana.⁸⁴ Bogati baštinski fundus Znanstvenu knjižnicu u Dubrovniku čini jednom od najznačajnijih knjižnica u Hrvatskoj. U nastavku će se u kratkim crtama predstaviti svaka od zbirki, a posebna će se pozornost posvetiti *Zavičajnoj zbirci Ragusina*.

- *Zbirka inkunabula*

Zbirka inkunabula sadrži inkunabule koje su tiskane u periodu od 1469. - 1500. godine u 56 različitih tiskara. Zbirka sadrži ukupno 81 inkunabulu (od koje su 2 duplikata).⁸⁵ Sadržajem inkunabule su uglavnom iz područja teologije, filozofije i povijesti, ali pronalaze se i djela iz područja medicine, govorništva, pjesništva i dr. Sve su tiskane na latinskom osim nekoliko Petrarkinih djela i medicinske enciklopedije *Liber de homine H. de Manfredisa* koje su tiskane na talijanskom.⁸⁶

Za gotovo sve inkunabule je poznato otkuda su donesene. Njih 45 premješteno je iz *Collegium Ragusinum*, 2 iz dominikanskog samostana sv. Dominika, 1 iz benediktinskog samostana sv. Jakova i 1 iz nepoznatog samostana. Na stranicama Dubrovačkih knjižnica se navodi da je 1 inkunabula poklonjena 1932. godine, dok su 4 inkunabule otkupljene.⁸⁷ Ostalima se ne zna točan izvor, ali se prema *ex librisima* vidi da su pristigle iz knjižnica poznatih dubrovačkih obitelji kao što su: Caboga, Gondola, Gozze i dr. Također na nekoliko inkunabula nalazi se *ex libris* Marina Gundulića, utemeljitelja *Collegium Ragusinum*.⁸⁸

Najstarija inkunabula tiskana je 1469. godine u Rimu, a to je Cezarov *De bello Gallico*.⁸⁹ Jedna od najvrjednijih inkunabula poklon je arheologa Sir Arthura Evansa iz 1932. godine. Riječ je o inkunabuli *De natura angelica* koja tiskana u Firenci 1499. godine.

⁸⁴ Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik. // Dubrovnik. (2004), str.1.

⁸⁵ Dubrovačke knjižnice. Zbirke. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 20. lipnja 2023.).

⁸⁶ Isto.

⁸⁷ Isto.

⁸⁸ Isto.

⁸⁹ Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik. // Dubrovnik. (2004), str. 2.

De natura angelica je inkunabula hrvatske provenijencije i djelo Jurja Dragišića.⁹⁰

- *Zbirka rukopisa*

Zbirka rukopisa nastajala je ponajviše donacijama i broji preko 1600 rukopisa s oko 959 naslova. Najstariji rukopis nastao je u 10. ili 11. st. u benediktinskom samostanu sv. Marije na otoku Mljetu.⁹¹ Autor teksta je Isidor Seviljski i pisan je na latinskom jeziku, a zanimljivo je da se rukopis otkrio sasvim slučajno tijekom pripreme za konzervaciju jer je bio skriven u uvezu inkunabule iz 15. st.⁹² Kao dragocjen dio rukopisa Dubrovačke knjižnice na svojim stranicama navode neka djela i autore kao što su: *Dragomirov Osmoglasnik* Ignjata Đurđevića, *De morte Christi libri decem* autograf Damjana Beneše, autograf Palmotićeve Kristijade i dr.⁹³ Katalog rukopisa *Rukopisi Naučne biblioteke u Dubrovniku: knj. 1.: rukopisi na hrvatskom ili srpskom jeziku* je prvo izradio Stjepan Kastropil 1954. godine, a potom je 1997. godine tiskan na stranim jezicima.⁹⁴ Katalozi rukopisa se također mogu pronaći na Digitalnom repozitoriju Znanstvene knjižnice ZDUR.⁹⁵

- *Zbirka korespondencije*

Zbirka korespondencije sadrži preko 3088 jedinica građe nastalih u periodu između 18. i 20. st. Iako bi po vrsti građe pripadala *Zbirci rukopisa*, izdvojena je kao posebna zbirka.⁹⁶ Autori većine pisama su poznati ljudi iz Dubrovnika kao npr: Luka Sorkočević (1734. – 1789.), Josip Juraj Strossmayer (1815. – 1905.), Ivo Vojnović (1857. – 1929.), Vlaho Bukovac (1855. – 1922.) i dr.⁹⁷

- *Zbirka starih i rijetkih knjiga*

Zbirka starih i rijetkih knjiga sadrži ukupno 6 zbirki: *Zbirka Antiqua*, *Zbirka Collegium Ragusinum*, *Zbirka Pozza-Katić*, *Zbirka Libreta iz ostavštine Luke Dropca*, *Zbirka*

⁹⁰Juraj Dragišić. 2023. Hrvatska enciklopedija. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=16125>. (pristupljeno 21. lipnja 2023.).

⁹¹ Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik. // Dubrovnik. (2004), str. 2.

⁹² Isto.

⁹³ Dubrovačke knjižnice. Zbirka rukopisa. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 21. lipnja 2023.).

⁹⁴ Isto.

⁹⁵ Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice ZDUR. <https://zdur.dkd.hr/> (pristupljeno 21. lipnja 2023.).

⁹⁶ Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik. // Dubrovnik. (2004), str. 2-3.

⁹⁷ Dubrovačke knjižnice. Zbirka korespondencije. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 21. lipnja 2023.).

Natali-Pozza-Sorgo te Zbirka *Varia*.⁹⁸ Zbirka sadrži ukupno 13000 svezaka knjiga s početka 16. st. sve do pada Republike 1808. godine. Knjige Zbirke pripadale su građanima Dubrovnika iz perioda Dubrovačke Republike. Zbirka je bogata raznovrsnim temama iz različitih područja, brojnim jezicima na kojima su pisane knjige i daje iznimno vrijedan uvid u čitalačke interese građana toga perioda. Jedna od najstarijih knjiga tiskana je 1531. godine, a to je *Misal hrvacki* koji je tiskan na hrvatskom staroslavenskom jeziku i pisan glagoljicom. U svijetu postoji samo 14 primjeraka tog djela, a uz Dubrovnik primjerci se čuvaju u Zagrebu, otoku Krku, Ljubljani, Londonu, Oxfordu, Rimu, Vatikanu, Moskvi, Petrogradu, Odessi i Wroclawu.⁹⁹

- *Zbirka muzikalija*

Zbirka muzikalija je relativno novijeg datuma i pridodana je Zbirkama Znanstvene knjižnice 2015. godine. Rukopisi zbirke potječu s kraja 8. i početka 9. st. Pretpostavlja se da su rukopisi nabavljeni za potrebe Jelene Pucić Sorokočević, prve hrvatske skladateljice. U zbirci se nalaze i tiskane muzikalije s kraja 19. i početka 20. st.¹⁰⁰

- *Grafička zbirka*

Grafička zbirka sadrži oko 700 jedinica likovne građe, grafičkih mapa, grafika i plakata i sl. dvorskog slikara Antona Perka.¹⁰¹

- *Priručno-referentna zbirka*

Priručno-referentna zbirka sadrži brojne hrvatske i strane enciklopedije, leksikone, rječnike i sl., među kojima se posebno ističu *Encyclopedia Britannica*, enciklopedija *Larousse* i dr.¹⁰²

⁹⁸ Dubrovačke knjižnice, Zbirka starih i rijetkih knjiga. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 21. lipnja 2023.).

⁹⁹ Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik. // Dubrovnik. (2004), str. 3.

¹⁰⁰ Dubrovačke knjižnice. Zbirka muzikalija. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.).

¹⁰¹ Dubrovačke knjižnice. Grafička zbirka. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> pristupljeno 22. lipnja 2023.).

¹⁰² Dubrovačke knjižnice. Priručno-referentna zbirka. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.).

Sve navedene zbirke od velikog su značaja za grad Dubrovnik i Dubrovčane. Primjer su bogate ostavštine, tradicije, ulaganja u obrazovanje i kulturu kroz različite generacije. Danas su zbirke dostupne na digitalnoj platformi zahvaljujući naporu djelatnika Dubrovačkih knjižnica. O Digitalnom repozitoriju ZDUR i njegovoj važnosti za kulturu i obrazovanje građana bit će više riječi u sljedećim poglavljima.

4.5. Zavičajna zbirka *Ragusina* i povijesni razvoj

Zavičajna zbirka *Ragusina* dio je zbirke Znanstvene knjižnice, ali se ističe svojom važnošću i bogatstvom knjiga kao i sadržajem kroz koji donosi detaljan uvid u bogatu književnu tradiciju grada Dubrovnika, kulturnu ostavštinu kroz povijest te nudi priliku za upoznavanje povijesti samog Grada kao i brojnih velikana grada Dubrovnika.

Zbirka broji preko 14000 naslova tiskanih od 16. st. do danas. Sadrži više od 380 naslova periodike, a tu su vrijedne zbirke plakata i sitnog tiska.¹⁰³ Građa Zavičajne zbirke koristi se u prostorijama čitaonice Znanstvene knjižnice. Kriteriji prema kojima je Zbirka nastala su trojaki. Prvi kriterij je prostorni, a to znači da Zbirka obuhvaća sva djela koja su pisana i nastala u Dubrovniku. Prostor grada Dubrovnika obuhvaća prostore tadašnje Dubrovačke Republike i Korčule kao što je prikazano na slici br. 10.¹⁰⁴



Slika 10.: Prikaz geografskog prostora Dubrovačke Republike do njenog pada 1808. godine.¹⁰⁵

Drugi kriterij je kriterij o autorstvu, a to je da autori moraju biti Dubrovčani. Treći kriterij je da obuhvaća sve tiskovine koje su dolazile iz dubrovačkih tiskara. Zanimljivo je da

¹⁰³ Dubrovačke knjižnice. Zbirka *Ragusina*. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.).

¹⁰⁴ Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik. // Dubrovnik. (2004), str. 3.

¹⁰⁵Slika Dubrovačke Republike. Preuzeto s: https://sh.wikipedia.org/wiki/Dubrova%C4%8Dka_Republika_i_Osmansko_Carstvo

Dubrovnik dobiva prvu tiskaru 1783. godine.¹⁰⁶ To je bila Occhijeva tiskara.¹⁰⁷ Zbirka obuhvaća brojne monografije, radove o gradu Dubrovniku, kao i djela Dubrovčana koji ne spominju grad Dubrovnik.¹⁰⁸

Kao najstarija knjiga koja se čuva u *Zavičajnoj zbirci Ragusa* smatrala se *De vita et gestis Christi* djelo Dubrovčanina Jakova Bunića-Bone. Knjiga je tiskana na latinskom jeziku u Rimu 1526. godine.¹⁰⁹ Ipak, Zbirka je nedavno obogaćena djelom Dubrovčanina Miha Bučinjelića *Epistola Michaelis Bocignoli Ragusei ad Gerardu*, za koju se pretpostavlja da je tiskana 1524. godine u Rimu. Važno djelo koje pripada Zbirci je prva tiskana povijest Dubrovnika *La storia di Raugia* iz 1595. godine. To je prvo i rijetko izdanje knjige Serafina Razzija. Navode se i djela s područja astronomije Nikole Nalješkovića *Dialogo sopra la sfera del mondo*, tiskano u Veneciji 1579. godine i knjiga o navigaciji Nikole Sagroevića *Agionamenti sopra la varietà dei flussi et riflussi del mare Oceano Occidentale*, tiskano u Veneciji 1574. godine.¹¹⁰

Zbirka sadrži preko 15 knjiga tiskanih u poznatoj venecijanskoj tiskari Alda Manuzia iz 16. st. Knjiga koja pripada toj skupini je i *Governo della famiglia* Dubrovčanina Nikole Vita Gozze na kojoj se nalazi *ex libris* osnivača Znanstvene knjižnice dr. Nika Lepeša čijom bogatom donacijom u 19. st. dolazi do osnivanja knjižnice.¹¹¹ Iako je Zbirka prepuna vrijednih i rijetkih knjiga, među važnima se još ističe i djelo Benka Kotruljevića, pisano na talijanskom jeziku kako bi bilo dostupno široj masi, *Della mercatura et del mercante perfetto* iz 15. st. Zanimljivo je da je upravo Kotruljević bio tvorac prve znanstvene knjige o dvojnomo knjigovodstvu i trgovini. U Zbirci se nalazi posljednje tiskano izdanje u Dubrovniku iz 1989. godine na talijanskom s prijevodom na hrvatski.¹¹²

Zbirka sadrži sva važnija djela našeg svestranog znanstvenika Josipa Ruđera Boškovića od kojih su mnoga prva izdanja tiskana za vrijeme njegova života.¹¹³

¹⁰⁶ Hebrang Grgić, Ivana. 2018. *Kratka povijest knjižnica i nakladnika*. Ljevak: Zagreb, str. 136.-137

¹⁰⁷ Čučić, Vesna. Prvi tiskari u Dubrovniku s popisom tiskane građe. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 48, 3/4 (2005), str. 111.

¹⁰⁸ Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (Sadašnje stanje i perspektive za budućnost). // *Dubrovnik*. 32, 5-6 (1989), str. 262.

¹⁰⁹ Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik. // *Dubrovnik*. (2004), str. 4.

¹¹⁰ Dubrovačke knjižnice. Zbirka Ragusina. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.).

¹¹¹ Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik. // *Dubrovnik*. (2004), str. 4.

¹¹² Isto.

¹¹³ Dubrovačke knjižnice. Zbirka Ragusina. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.).

Zbirka periodike Ragusine sadrži više od 380 naslova časopisa i novina koji su izlazili i izlaze na dubrovačkom području. Zbirka se skupljala vodeći se kriterijem da to budu tiskare i lokalni izdavači.¹¹⁴ Uz novine i časopise prikupljaju se i oni koji ne izlaze samo u Dubrovniku, ali donose teme o Gradu, s tim da se za takve slučajeve nabavljaju samo pojedinačni brojevi. Neki od najstarijih časopisa zbirke su *Rimembranze della settimana* i *L'Avvenire*.¹¹⁵ Dio Zbirke koji se posebno čuva čini velik broj humorističnih karnevalskih novina *Foji od pazara*¹¹⁶ koji su izlazili od 1901. do 1940. godine.¹¹⁷ Dubrovčanin povjesničar Ivo Perić najviše se bavio sistematizacijom dubrovačkih serijskih publikacija, a ta je praksa nastavljena i danas u dubrovačkim knjižnicama. Tako se serijske publikacije danas dijele prema trima povijesnim razdobljima:

1. 1848. - 1918.
2. 1918. -1941.
3. 1941. - do danas.¹¹⁸

Zanimljivo je da Dubrovnik službeno dobiva samostalnu knjižnicu tek 1941. godine, ali da je do tada vrijednu građu kao što je i dubrovačka periodika čuvao Dubrovački arhiv koji je djelovao samostalno od 1922. godine.¹¹⁹ U prvom povijesnom razdoblju izlaze brojne novine, a neke od njih su: *L'Avvenire* (1848. – 1849.), *Crvena Hrvatska* (1905. – 1918.), *Prava Crvena Hrvatska* (1905. – 1918.), *Nada Albanije* (1905.) i dr.¹²⁰ Neki od najstarijih serijskih publikacija su novine *Dubrovnik* (1892. - 1914.), časopis *Srđ* (1902. - 1908.), najstariji godišnjak *Dubrovnik* i dr.¹²¹

Zanimljivo je da se, godinama prije nego je otvorena prva dubrovačka knjižnica, u časopisima pisalo o potrebi osnivanja knjižnica i knjižara u Hrvatskoj i Dubrovniku. U časopisu *Dubrovnik* iz 1908. godine spominje se potreba osnivanja knjižare i narodne knjižnice kao mjesta kulture i “širenje prosvjete”.¹²² Dvije godine ranije 1906. godine u listu

¹¹⁴ Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (Sadašnje stanje i perspektive za budućnost) // *Dubrovnik*. 32, 5-6 (1989), str. 262.

¹¹⁵ Dubrovačke knjižnice. Zbirka Ragusina. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 23. lipnja 2023.).

¹¹⁶ Foji od pazara poznati su i pod nazivom Karnevalske novine čije izdavanje počinje prije Prvog svjetskog rata.

¹¹⁷ Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice ZDUR. <https://zdur.dkd.hr/?project=1> (pristupljeno 24. lipnja 2023.).

¹¹⁸ Šapro-Ficović, M. Starija dubrovačka periodika kao izvor informacija o čitaonicama i knjižničnoj djelatnosti u Dubrovniku od 1848. do 1918. godine, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 52, 1/4(2009), 122-134.

¹¹⁹ Isto., str. 126.

¹²⁰ Isto.

¹²¹ Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice ZDUR. <https://zdur.dkd.hr/?project=1> (pristupljeno 24. lipnja 2023.).

¹²² Šapro-Ficović, M. Starija dubrovačka periodika kao izvor informacija o čitaonicama i knjižničnoj djelatnosti u Dubrovniku od 1848. do 1918. godine, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 52, 1/4(2009), 132.

Dubrovnik autor P. Kolendić opisuje snažnu potrebu za osnivanjem narodne knjižnice u Dubrovniku. Autor iznosi nedostatak narodne knjižnice kao javnu sramotu za grad kao što je Dubrovnik. Spominje nedostatke knjižnica u franjevačkom samostanu Male braće, neispunjavanje obećanja od strane vlasti, neskladištenje starih publikacija i dr.¹²³ Ipak, do osnivanja javne knjižnice dolazi tek trideset i pet godina kasnije, a iz priloženog vidimo potrebu za knjižnicom u Dubrovniku puno godina ranije.

¹²³ Isto.

5. Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice Dubrovnik- ZDUR

Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice Dubrovnik nosi naziv ZDUR. Akronim je to koji je u Dubrovačkoj Republici značio glasnik.¹²⁴ U ovom poglavlju ukratko će se prikazati novija povijest digitalizacije u Dubrovačkim knjižnicama kao i digitalizirane zbirke koje su bogato nasljedstvo i simbol očuvanja baštine kao i plodno tlo za razvoj knjižnica i znanstvenog obrazovanja građana. Prema Izvještaju o radu iz 2018. godine može se pratiti plan razvoja nastanka repozitorija, a s čijom se aktivnom provedbom i realizacijom kreće 2019. godine u listopadu, iako se već krajem 2018. godine platformi moglo pristupiti online. Digitalnom repozitoriju može se pristupiti i putem online stranice Dubrovačkih knjižnica.

ZDUR je od neizmjerne važnosti za očuvanje baštine i pristup vrijednoj građi za sve građane Dubrovnika i zaljubljenike u knjige i bogato kulturno nasljeđe koje Dubrovnik ima. Korisnici besplatno mogu pogledati digitalizirane zbirke, serijske publikacije, knjige iz *Zavičajne zbirke Ragusine*, rijetke i vrijedne časopise, *Zbirke inkunabula i rijetkih i starih knjiga* kao i *Zbirke korespondencije*.¹²⁵

S procesom digitalizacije se u Dubrovačkim knjižnicama započinje već 2008. godine. Tada su Dubrovačke knjižnice zajedno s Državnim arhivom u Dubrovniku povezali dvije zbirke novina, a to su *Crvena Hrvatska* i *Prava Crvena Hrvatska*. Godine 2009. digitalizirana je zbirka ranije spomenutih novina *Foji od pazara*, a 2015. godine i kolende i novine *Narodna svijest*.¹²⁶ U sklopu suradnje s Nacionalnom i Sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu digitalizirani su i rukopisi i *Zbirka starih knjiga*.¹²⁷ Na ZDUR platformi se danas od serijskih publikacija nalaze: list *Dubrava*, tjednik *Crvena Hrvatska*, tjednik *Prava crvena Hrvatska*, novine *Narodna svijest*, tjednik *Dubrovački list*.

Uz serijske publikacije tu su i spomenute zbirke. *Zbirka inkunabula* na ZDUR platformi sadrži prvotiske tj. knjige tiskane od 1450.-1500. godine. Trenutno se na platformi nalazi 9 naslova, iako *Zbirka Znanstvene knjižnice* posjeduje 81 naslov. Na platformi je pet inkunabula od hrvatskih tiskara Andrije Paltašića i Dobrića Dobrićevića.¹²⁸

¹²⁴ Izvještaj o radu Dubrovačkih knjižnica 2019. 2020. (pristupljeno 22. lipnja 2023.).

¹²⁵ Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice ZDUR. <https://zdur.dkd.hr/?project=1> (pristupljeno 24. lipnja 2023.).

¹²⁶ Raguž, P. Digitalni repozitorij „Zdur“ Znanstvene knjižnice Dubrovačkih knjižnica. // *Dubrovački horizonti*. 44, 54 (2019), str 141.

¹²⁷ Isto.

¹²⁸ Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice ZDUR. <https://zdur.dkd.hr/?project=1> (pristupljeno 24. lipnja 2023.).

Iz Zbirke *Ragusina* dostupna je disertacija Ruđera Boškovića *De novo Telescopii usu ad objecta coelestia*, a iz Zbirke *Antiqua* digitaliziran je *Misal Hrvacki*.¹²⁹ Dubrovačke knjižnice svakako nastavljaju s procesom digitalizacije, a kao kriterij odabira građe za digitalizaciju vode se načelima važnim za održivost knjižnica, a to su vrijednost i stanje građe kao i potrebe korisnika.

¹²⁹ Isto.

6. Odgojno-obrazovna uloga knjižnica

Narodna knjižnica ima bitno mjesto u zajednici jer je kao kulturno-obrazovna ustanova mjesto zajedničkog okupljanja, osobnog rasta pojedinca, mjesto slobodnog informiranja i pristupa građi bitnoj za odgoj i obrazovanje čitave zajednice. Prema UNESCO-ovu Manifestu za Narodne knjižnice i IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice, knjižnice imaju puno veću ulogu za zajednicu od same posudbe knjiga. One su mjesto zajedničkog boravka i okupljanja.¹³⁰

Glede poslanja narodnih knjižnica koje je povezano s bitnom ulogom u odgoju i obrazovanju koje narodne knjižnice imaju, IFLA-ine smjernice navode ulogu narodnih knjižnica u:

- pružanju mogućnosti za osobni kreativni razvoj, poticanje mašte, kreativnosti, znatiželje i empatije
- poticanju, podupiranju i sudjelovanju u aktivnostima i programima opismenjavanja u svrhu razvijanja vještina čitanja i pisanja, pomaganje pri razvoju medijske i informacijske pismenosti te vještina digitalne pismenosti za ljude svih dobnih skupina, s ciljem stvaranja informiranog, demokratskog društva.¹³¹

U tom su smislu djeca i mladi bitna ciljna skupina narodnih knjižnica jer se od najranije dobi radi na promicanju čitalačkih navika i drugih vrijednosti koje promiču knjižnice. Sukladno tome i Smjernice za knjižnične usluge za mlade posebno propisuju standarde koje je potrebno zadovoljiti za ovu skupinu. Iako Standardi ostavljaju slobodu knjižnicama da sami definiraju dobnu granicu (djeca-mladi), općeniti okvir se uzima od dobi od dvanaest i osamnaest godina.¹³² Razlog zbog kojeg se mladi izdvajaju kao posebna skupina jest što od najranije dobi treba poticati interes za čitanjem, kreativnošću, informatičkim i informacijskim opismenjavanjem, a tu ulogu najzahvalnije i najvjerodostojnije provode upravo knjižnice. U skladu s misijom cjeloživotnog obrazovanja, knjižnice svojim uslugama nude izvrstan hodogram za različite skupine, počevši od najranije dobi. U tom pogledu knjižnice imaju neizmjernu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu.

Različite knjižnice svoje odjele prilagođavaju potrebama mjesta u kojem se nalaze. Za neke je tipično spajanje odjela za djecu s odjelom za mlade, neki imaju zasebna ta dva odjela. Današnje knjižnice imaju ulogu u različitim vrstama opismenjavanja mladih (informacijsko,

¹³⁰ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. //IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. [IFLA Repository: IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022](#) (pristupljeno 25. lipnja 2023.).

¹³¹ Isto.

¹³² Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. str. 137.

informatičko, multimodalno i dr.), poticanju na čitanje i slobodu pristupa informacijama kao i edukacije u svrhu njihova korištenja. Jedan od većih problema s kojim se knjižnice suočavaju je kako zadržati i privući mlade u knjižnice. Jedan od najčešćih razloga zašto mladi ne posjećuju knjižnice jest ponuda sadržaja, programa i aktivnosti koje će biti namijenjeni njihovom uzrastu i navikama koje se mijenjaju, ali i koje će im omogućiti mjesto zajedničkog druženja i upoznavanja s vršnjacima.¹³³ Jedan od načina na koji knjižnice sudjeluju u odgoju i obrazovanju mladih je da budu prisutne na mjestima na kojima mladi najčešće provode vrijeme. Upravo navedeni Standardi propisuju neke smjernice pomoću kojih narodne knjižnice mogu promovirati svoje usluge među mladima:

- promovirati usluge na mjestima gdje su mladi (kafići, kina)
- povećati svoju online prisutnost (mrežne stranice, društvene mreže)
- pratiti želje i potrebe mladih i uključiti ih u osmišljavanje i provedbu projekata
- surađivati sa školama
- nabava relevantne građe
- provoditi aktivnosti i natjecanja za mlade i (su)financirati projekte¹³⁴

Glede provedbe i osmišljavanja projekata, uz dobru pogođenu tematiku, važno je imati knjižničara koji je kompetentan za provedbu projekata za mlade. Vrline koje se zahtijevaju od knjižničara koji radi s mladima je da je kreativan, otvorena duha, pristupačan i komunikativan i da zna kako odgovoriti na potrebe mladih.¹³⁵

U posljednje vrijeme sve više možemo primijetiti da knjižnice na adekvatan način odgovaraju na potrebe mladih i aktivno sudjeluju u njihovom odgoju i obrazovanju. Takav primjer slijede i Dubrovačke knjižnice o čijim će programskim aktivnostima u okviru odgoja i obrazovanja djece i mladih biti više riječ u nastavku.

¹³³ Isto.

¹³⁴ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Nav. dj., str. 23.

¹³⁵ Stričević, Ivanka. Informacije potrebne mladima za osobni razvoj. // Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol / uredile Aleksandra Horvat i Loris Bučević-Sanvincenti. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 7.

6.1. Odgojno-obrazovne aktivnosti Dubrovačkih knjižnica

Dubrovačke knjižnice imaju Odjel za djecu i mlade koji je osnovan 1996. godine i bio je prvi takav odjel u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Danas je najaktivniji odjel Dubrovačkih knjižnica. Ono što Izvještaji kroz godinu pokazuju jest nedostatak smještajnog kapaciteta za građu za djecu i mlade, ali i nedostatak prostorija u kojima bi mladi mogli provoditi slobodno vrijeme. Kat Narodne knjižnice tzv. Saloča od zrcala koja služi za različite događaje za sve dobne skupine, često služi za programe za mlade iako je i toj prostoriji potrebna obnova i restauracija starih zrcala i namještaja. Dubrovačke knjižnice nude građu prilagođenu različitim uzrastima, ali Odjel prostorno povezuje te dvije dobne skupine u jednoj prostoriji. Na mrežnim stranicama Dubrovačkih knjižnica mogu se pronaći odvojene programske aktivnosti koje su se provele ili će se provesti za mlade i za djecu odvojeno. Takav pristup olakšava mladima da pronađu relevantna događanja za sebe, a i roditeljima da pronađu ono što je prikladno za njihovu mlađu djecu.

Odjel za djecu i mlade smješten je u prizemlju Narodne knjižnice u staroj gradskoj jezgri u palači Caboga. Kroz godišnje izvještaje Dubrovačke su knjižnice pokazale bogati program prilagođen različitim dobnim skupinama koji se aktivno provode kroz cijelu godinu. U nastavku će se prikazati nekoliko događaja i projekata koji se redovito provode u Dubrovačkim knjižnicama, a koji su prilagođeni za djecu i mlade i koji doprinose odgoju i obrazovanju djece i mladih u gradu Dubrovniku. Razvrstat će se s obzirom na to jesu li prilagođeni djeci ili mladima. Prikazi slika tj. plakata u radu su preuzeti sa stranica Dubrovačkih knjižnica kao i pregled programskih aktivnosti.¹³⁶

Programi za djecu koji se redovito provode u Dubrovačkim knjižnicama su mnogi, a ovdje će se izdvojiti neki od njih:

- “Kutić za roditelje”: mjesečni susreti za roditelje posvećeni upoznavanju literature osnovnoškolskog odgoja djece. Susreti se održavaju na način da se roditeljima predstavi fundus stručne literature iz područja odgoja osnovnoškolskog uzrasta. Na svakom se susretu predstavi neka stručna literatura o kojoj se raspravlja na susretima. Takvi susreti izvrsna su prilika da roditelji pronađu relevantnu literaturu koja će im pomoći u odgoju djece, ali su odličan način i za zajedničko povezivanje, izmjenu

¹³⁶ Dubrovačke knjižnice. Kalendar događanja. <https://www.dkd.hr/kalendar-doga%C4%91anja> (pristupljeno 30. lipnja 2023.).

iskustava, upoznavanje i rješavanje izazova s kojima se kao roditelji susreću. Slika br. 11 prikazuje izgled plakata za mjesečni susret “Kutić za roditelje.”



Slika 11.: Prikaz plakata za poziv na mjesečni susreta naziva “Kutić za roditelje”.

- “Noć knjige”: obilježavanje manifestacije koje se već trinaestu godinu zaredom održava povodom Svjetskog dana knjige i autorskih prava (23. travnja) i Dana hrvatske knjige (22. travnja). U Dubrovačkim knjižnicama razni ogranci i središnjica organiziraju događaje i programe povodom obilježja navedenih dana. Tako se pripremaju programi za djecu (pred)školskog, vrtićkog i srednjoškolskog uzrasta kao i programi i aktivnosti za srednjoškolce i odrasle. Zanimljivo je i korisno da sama djeca sudjeluju u osmišljavanju i provedbi projekata. Takav pristup se pokazao puno boljim jer se djeca povezuju s projektima dublje nego kada ih se samo pasivno poziva na sudjelovanje na već gotove radionice. Neke od aktivnosti za djecu u sklopu Noći knjige bile su: “Radost čitanja”, “Ljekovita moć knjige”, “Čitateljski klub za predškolski uzrast” i dr. Na slici br. 12 prikazano je predstavljanje slikovnica za djecu i mlade u izdanju Matice hrvatske ogranak Dubrovnik.



Slika 12.: Predstavljanje slikovnica za djecu, mlade i odrasle u izdanju Matice hrvatske ogranak Dubrovnik u sklopu obilježavanja “Noći knjige” 2021.

- “Radionice medijske pismenosti”: radionice za djecu 4. razreda osnovnih škola u Dubrovniku. Cilj radionice bilo je prikazati djeci pojam medijske pismenosti kao procesa svladavanja različitih vještina s kritičkim osvrtom na medije i sadržaje kojima se pristupa. Kroz YouTube uratke i obradu književnog teksta koji se obrađuje na satu hrvatskog jezika, učenici su analizirali sadržaj, učili se kritičkom vrednovanju pogledanog i zajedno raspravljali o opasnostima i izazovima digitalnog sadržaja. Radionice medijske pismenosti provodile su se i za roditelje i odgojitelje djece i mladih. Na slici br. 13 prikazan je susret Radionice medijske pismenosti u Znanstvenoj knjižnici.



Slika 13.: Prikaz Saloče od zrcala i održane radionice medijske pismenosti naziva: “YouTuberi - idoli novih generacija: analiza i vrednovanje medijskih sadržaja” gdje je knjižničarka Marija Leventić prikazala autorski rad na YouTubeu s ciljem osvještavanja izazova i opasnosti sadržaja na koji mladi nailaze i važnost kritičkog pristupa pogledanom.

- “Bajkom oko svijeta”: ciklus pričaonica za djecu koji se održava jednom mjesečno za djecu od 2. do 7. razreda. Cilj ovakve radionice bio je upoznati djecu s bajkama različitih kultura i naroda kao i upoznavanje s različitim običajima i državama. Na slici br. 14 prikazan je izgled plakata za susret “Bajkom oko svijeta.”

PRIČAONICA ZA DJECU
od 2. do 7. razreda OŠ

"BAJKOM OKO SVIJETA"

srjeda, 9. ožujka
18:00
prizemlje Narodne knjižnice Grad

Iranska narodna priča
Muškil Guša

upoznavanje drugih
zemalja, kultura i običaja

djecji@dkd.hr
Sign Up

DUBROVAČKE KNJIŽNICE
DUBROVNIK LIBRARIES | DK

Slika 14.: Prikaz plakata za ciklus radionica “Bajkom oko svijeta.”

- “Interaktivne pričaonice za Ukrajinke školskog uzrasta”: ciklus pričaonica za djecu izbjeglice iz Ukrajine koje je provodila knjižničarka i magistra ukrajinskog jezika i književnosti Marinka Ulaga. Na pričaonicama su se čitale bajke na ukrajinskom jeziku kao i učenje osnovnih hrvatskih izraza i pozdrava. Cilj programa bila je olakšavanje procesa integracije mladih Ukrajinaca kao i poziv dubrovačkoj djeci da se upoznaju s vršnjacima. Na slici br. 15 prikazan je izgled plakata za događaj “Interaktivne pričaonice za Ukrajinke školskog uzrasta.”



Slika 15: Prikaz plakata za ciklus radionica “Interaktivne pričaonice za Ukrajinke školskog uzrasta.”

Programi za mlade koji se redovito provode u Dubrovačkim knjižnicama su mnogi, a ovdje će se izdvojiti neki od njih koji se provode redovito i na kojima sam i sama sudjelovala tijekom srednjoškolskih dana. Također, na stranici Dubrovačkih knjižnica mogu se pronaći programi razvrstani s obzirom na glavnu vještinu koju potiču, a to su kreativnost i aktivizam (kategorija KreAktiv) i cjeloživotno učenje i obrazovanje (Učim, dakle jesam):

- “Amor u knjižnici”: obilježavanje Valentinova: dana zaljubljenih, natjecanjem za najljepšu ljubavnu pjesmu za dvije kategorije: učenike srednjih škola i učenike osnovnih škola.

- “Pripreme za državnu maturu iz Hrvatskog jezika”: početkom školske godine redovito kreću i besplatne pripreme za državnu maturu koje provodi prof. hrvatskog jezika i književnosti Mirjana Žeravica. Susreti se održavaju u Narodnoj knjižnici za sve učenike srednjih škola s naglaskom na maturante. Na slici br. 16 prikazana je besplatna radionica pripreme za državnu maturu u Saloči od zrcala.



Slika 16.: Održavanje besplatne pripreme za maturu iz Hrvatskog jezika koju u Saloči od zrcala u Narodnoj knjižnici provodi prof. hrvatskog jezika i književnosti Mirjana Žeravica.

- “Parlaonica”: suradnički projekt Dubrovačkih knjižnica, Gimnazije Dubrovnik i AVCD-a. Cilj projekta je okupiti mlade koji će u raspravljačkom klubu proučavati kraće tekstove različite tematike (književne, novinske, znanstvene) i o njima raspravljati, vježbati vještine debatiranja i argumentacije u obliku parlaonice. Na slici br. 17 prikazan je izgled plakata za projekt “Parlaonica.”



Slika 17.: Prikaz plakata za Parlaonicu i raspravljački klub.

- “Radionica dubrovačkog govora”: suradnja Dubrovačkih knjižnica i dubrovačke podružnice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Na radionici se mladi susreću s leksičkom, fonološkom i morfološkom razinom dubrovačkog govora na primjeru različitih djela dubrovačkih autora.
- “Mjesec hrvatske knjige”: ciklusi različitih predavanja i radionica posvećenih hrvatskom jeziku, razvoju kritičkog mišljenja, putopisima, učenju o inkluziji i sl. temama za srednjoškolce. Dubrovačke knjižnice su tijekom godina ugostile mnoge predavače i autore (prof. Anita Peti-Stantić, Renata Zlatković, Goran Blažević, Davide Criscuolo i dr.). Na slici br. 18 prikazan je kolaž godišnjih plakata za obilježavanje “Mjeseca hrvatske knjige.”



Mjesec hrvatske knjige u Dubrovačkim knjižnicama

Slika 18.: Prikaz plakata za Mjesec hrvatske knjige u Dubrovačkim knjižnicama za 2019., 2020., i 2022. godinu. Kolaž je autorski rad.

- “Emocionalno opismenjavanje djece i mladih”: godišnji ciklus od 8 besplatnih radionica za poticanje zdravog razvoja djece i jačanja njihovih emocionalnih vještina ključnih za cjeloviti razvoj i socijalizaciju. Na slici br. 19 je prikaz plakata za ciklus radionica “Emocionalno opismenjavanje djece i mladih.”

EMOCIONALNA INTELIGENCIJA

Dubrovačke knjižnice Odjel za djecu i mlade organizira drugi ciklus od 8 besplatnih radionica za učenike 8. razreda osnovne škole na temu:

„EMOCIONALNO OPISMENJAVANJE DJECE I MLADIH“

poticanje pozitivnog razvoja djece i mladih te razvoja njihovih emocionalnih vještina

Radionice se održavaju jednom mjesečno u prostorijama Dubrovačke knjižnice.

Sedma radionica održat će se 15. ožujka 2023. od 16.30 do 18 sati.

Prijave su obvezne jer je broj sudionika ograničen.

Zainteresirani se mogu prijaviti putem e-pošte: djecji@dkd.hr ili Messenger Odjela za djecu i mlade.

Radionice provodi Kriština Rožić, magistra znanosti za organizacijsko ponašanje, sa specijalizacijama na području treninga i razvoja, upravljanja promjenom i ljudskim potencijalima, ispred IN MEDIAS RES.

Slika 19.: Prikaz plakata za ciklus radionica “Emocionalno opismenjavanje djece i mladih.”

Dubrovačke knjižnice svojim radom pokazuju neprestano ulaganje u odgoj i obrazovanje djece i mladih, poticanje razvoja njihovih vještina, kritičkog mišljenja, emocionalnog, informacijskog i informatičkog opismenjavanja. Različitim programima, umrežavanjem sa školama, ustanovama i udrugama nastoje djeci i mladima ponuditi kvalitetan, svjež i koristan sadržaj koji će im biti od koristi za osobnu i buduću profesionalnu izgradnju. Nudeći radionice koje potiču i kreativnost i znanje na jednak način, mladi i djeca knjižnice mogu prepoznati kao ustanovu u kojoj su slobodni izraziti i izgraditi sebe u najboljem svjetlu. Zahvaljujući entuzijazmu knjižničara i njihovom kreativnom i proaktivnom duhu dubrovačka djeca i mladi neprestano dobivaju ponudu kvalitetnog sadržaja, priliku za druženje, učenje i razvoj različitih vještina.

7. Zaključak

Cilj ovoga rada bio je prikazati povijesni nastanak narodnih knjižnica u svijetu i Hrvatskoj s temeljnim naglaskom na povijesni razvoj Dubrovačkih knjižnica. Prateći povijesna događanja koja su utjecala, ponekad pozitivno, a ponekad negativno na osnivanje Dubrovačkih knjižnica još od 19. st. prikazuje se bogato nasljeđe koje Dubrovačke knjižnice čuvaju danas. Zahvaljujući entuzijazmu i ostavštini dubrovačkih vlastelina, bogatim donacijama privatnih knjižnica, počinje osnivanje Dubrovačkih knjižnica. Dubrovačka biblioteka današnja Dubrovačka knjižnica svečano je otvorena na Kandeloru 2. veljače 1941. godine. Godine 1950. dolazi do službenog odvajanja fonda na znanstveni i zabavno-popularni. Razdvajanjem fonda svoj rad započinje Naučna biblioteka (današnja Znanstvena knjižnica), ali 1975. odlukom tadašnje vlasti dolazi do ponovnog ujedinjenja Naučne i Narodne knjižnice u zajedničku ustanovu Dubrovačka biblioteka (današnje Dubrovačke knjižnice). Nakon prikaza povijesnog nastanka prikazuje se ustrojstvo i djelovanje Narodne knjižnice grad i njezinih šest ogranaka kao i izazova s kojima se Narodna knjižnica susreće. Potom se iznosi prikaz rada Znanstvene knjižnice Dubrovnik koja djeluje na dvije lokacije: palači Bassegli-Caboga koja je smještena u staroj gradskoj jezgri gdje se čuvaju zbirke lokalnog i nacionalnog kulturno-povijesnog značaja i ljetnikovcu Stjepović-Skočibuha na Boninovu koji služi kao zatvoreno spremište. U ljetnikovcu se čuvaju ostale zbirke knjižnice, a to su: Zbirka obveznog primjerka (serijske publikacije, knjige, službene publikacije, sitni tisak, AV građa, zemljopisne karte i dr.), Zbirke općeg fonda S i S1 te dio priručno-referentne zbirke. S obzirom na bogatstvo fundusa Dubrovačkih knjižnica iskristalizirala se potreba za pokretanjem digitalnog repozitorija. Tako već 2018. godine nastaje Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice Dubrovnik ZDUR. Na ZDUR platformi korisnici besplatno mogu pogledati digitalizirane zbirke, serijske publikacije, knjige iz *Zavičajne zbirke Ragusine*, rijetke i vrijedne časopise, *Zbirke inkunabula i rijetkih i starih knjiga* kao i *Zbirke korespondencije*. U radu se detaljnije prikazuje Zavičajna zbirka Ragusina koja broji preko 14000 naslova tiskanih od 16. st. do danas. Sadrži više od 380 naslova periodike, a tu su i vrijedne zbirke plakata i sitnog tiska.

Nakon prikaza ustrojstva i rada Dubrovačkih knjižnica, prikazuje se uloga narodnih knjižnica u odgoju i obrazovanju djece i mladih. Knjižnice imaju neizmjernu ulogu s obzirom na to da nude slobodan pristup informacijama za sve dobne skupine, nude kvalitetan, provjeren i relevantan sadržaj, potiču informacijsku i informatičku pismenost i surađuju s različitim institucijama kako bi ponudile bogat sadržaj, radile na umrežavanju, povezivanju korisnika,

odgoju i obrazovanju djece i mladih. Kroz rad se tako prikazuje bogata ponuda sadržaja i programskih aktivnosti koje su provodile i redovito provode Dubrovačke knjižnice. Dubrovačke knjižnice imaju zajednički Odjel za djecu i mlade, ali svoje programske aktivnosti prilagođavaju različitim uzrastima tih skupina. Različite radionice, pričaonice za djecu, programi za roditelje djece mlađih uzrasta već godinama pokazuju zavidan odaziv roditelja i djece i kreativnost knjižničara u njihovu osmišljavanju. Projekti i radionice koje se provode za mlade nastoje aktivno uključiti mlade u njihovo osmišljavanje, potiču kreativnost, emocionalnu pismenost, kritičko mišljenje i razvoj važnih vještina za cjeloviti razvoj. Kroz rad su se prikazali najposjećeniji programi koji se provode već niz godina, a podijeljeni su s obzirom na to održavaju li se za djecu ili mlade. Zaključno Dubrovačke knjižnice pokazuju aktivnu uključenost u obogaćivanje grada Dubrovnika kvalitetnim sadržajem, ponudom vrijedne građe, očuvanjem baštine i radom s djecom i mladima kao i poticanjem njihove cjelovite izgradnje.

8. Literatura

Brunac, D. (2010). Smjernice za knjižnične usluge za mladež / glavna urednica Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53 (1), 135-142.

Čučić, V. Zbirka "Ragusina" Naučne biblioteke u Dubrovniku : (sadašnje stanje i perspektive za budućnost) // Dubrovnik: 32, 5-6(1989), str. 258-268.

Čučić, V. Znanstvena knjižnica Dubrovnik / [tekst Vesna Čučić ; izložbu organizirale i postavile Vesna Čučić, Ingrid Pavličević, Lucija Kukica, Silvija Mladinić ; fotografije Željko Šoletić, Pavo Urban, Miran Krilanović ... [et al.] Dubrovnik : Znanstvena knjižnica, 2004.

Čučić, V. Prvi tiskari u Dubrovniku s popisom tiskane građe. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 48, 3/4 (2005), str. 108.-158.

Dubrovačke knjižnice. 2019. *Izveštaj o radu 2018*. Dubrovačke knjižnice. Dubrovnik.

Dubrovačke knjižnice. 2020. *Izveštaj o radu 2019*. Dubrovačke knjižnice. Dubrovnik.

Dubrovačke knjižnice. 2021. *Izveštaj o radu 2020*. Dubrovačke knjižnice. Dubrovnik.

Dubrovačke knjižnice. 2022. *Izveštaj o radu 2021*. Dubrovačke knjižnice. Dubrovnik.

Hebrang Grgić, I. 2018. Kratka povijest knjižnica i nakladnika. Ljevak: Zagreb

Hill, C. Inside, Outside and Online: building your library community. Chicago: American Library Association, 2009.

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2011. Ur. Koontz, Christie; Gubbin, Barbara 2 . Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

Katić, M. Knjižnice i demokracija: uloga knjižnica u razvijanju deliberativne demokracije // Zbornik radova 9.savjetovanja za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj / ed. by Dunja Marija Gabriel and Jelica Leščić. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. str. 179-189.

Kesterčanek, F. Naučna biblioteka u Dubrovniku. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 2, 1-4 (1951), str. 32-41.

Krasić, S. Povijest prve javne knjižnice na hrvatskome tlu (1463.) : knjižnica samostana sv. Dominika u Dubrovniku u okviru humanističkih gibanja u XV. i XVI. stoljeću. // Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2022.. *Novi uvez*, XX (38).

Most, L.R. The Rural Public Library as Place: a Theoretical analysis. // *Advances in Library Administration and Organisation* 30, (2011), 51-149.

Raguž, P. Digitalni repozitorij „Zdur“ Znanstvene knjižnice Dubrovačkih knjižnica. // *Dubrovački horizonti*. 46, 54 (2019).

Sabolović-Krajina. D. Strategije djelovanja narodnih knjižnica u lokalnim zajednicama kombinacija tradicionalnog i inovativnog, lokalnog i globalnog. // *Inovativna knjižnica u službi lokalne zajednice : 17. okrugli stol : zbornik radova / uredila Davorka Pšenica i Annemari Štimac*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 10-26.

Stričević, I. Informacije potrebne mladima za osobni razvoj. // *Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol – zbornik radova / uredile Aleksandra Horvat, Loris Bučević Sanvincenti*, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

Šapro-Ficović, M. Starija dubrovačka periodika kao izvor informacija o čitaonicama i knjižničnoj djelatnosti u Dubrovniku od 1848. do 1918. godine, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 52, 1/4(2009), str.122.-134.

Urban, M. Naučna biblioteka Dubrovnik : (prošlost - sadašnjost - budućnost) // *Dubrovački horizonti* 28 (1988), str. 12-21.

Velagić, Z. Povijesnost koncepcije knjižničnog trećeg prostora. // *Narodne knjižnice kao treći prostor : zbornik radova. / uredile Dunja Marija Gabriel i Jelica Leščić*. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. str. 29 – 43.

Vrana, R.; Barbarić, A. Improving visibility of public libraries in the local community: a study of five public libraries in Zagreb, Croatia. // *New Library World* 108, 9/10(2007), str. 435-444.

MREŽNE STRANICE:

Dubrovačke knjižnice. Grafička zbirka. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. <http://www.dkd.hr> (pristupljeno 23. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Kalendar događanja. <https://www.dkd.hr/kalendar-doga%C4%91anja> (pristupljeno 30. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Matična služba. <https://narodna.dkd.hr/maticna-sluzba> (pristupljeno 21. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Ogranak Lapad. <https://narodna.dkd.hr/ogranaci/ogranak-lapad> (pristupljeno 22. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Ogranak Mokošica. <https://narodna.dkd.hr/ogranaci/ogranak-mokosica>. (pristupljeno 21. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Ogranak Montovjerna. <https://narodna.dkd.hr/ogranaci/ogranak-montovjerna> (Pristupila: 22. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Priručno-referentna zbirka. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Zbirka muzikalija. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Zbirka Ragusina. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 22. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Zbirka starih i rijetkih knjiga. <https://znanstvena.dkd.hr/zbirke#1461> (pristupljeno 21. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice. Znanstvena knjižnica. <https://znanstvena.dkd.hr/o-knjiznici/opce-informacije> (pristupljeno: 23. lipnja 2023.)

Dubrovačke knjižnice: Odjel za djecu i mlade. <https://narodna.dkd.hr/knjiznica/odjel-za-djecu-i-mlade> (pristupljeno 20. lipnja 2023.)

Dubrovnik. 2023. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16446> (pristupljeno 10. travnja 2023.)

<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=16125>. (pristupljeno 21. lipnja 2023.)

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32130#poglavlje7842> (pristupljeno 23. lipnja 2023)

IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. //IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. [IFLA Repository: IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022](https://www.ifla.org/publications/2022-07-25-ifla-repository-ifla-in-i-unesco-ov-manifest-za-narodne-knjiznice-2022) (pristupljeno 25. lipnja 2023.)

Juraj Dragišić. 2023. Hrvatska enciklopedija. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=16125>. (pristupljeno 21. lipnja 2023.)

Knjižnice u Hrvatskoj. 2023.

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32130#poglavlje7842> (pristupljeno 23. lipnja 2023)

Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. 2021. Narodne novine 98/19.

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html (pristupljeno 10. travnja 2023.)

ZDUR – Digitalni repozitorij Znanstvene knjižnice Dubrovačkih knjižnica.

<https://zdur.dkd.hr/> (pristupljeno 21. lipnja 2023.)

Popis slika

Slika 1.: Kardinal Alojzije Stepinac na otvorenju Dubrovačke biblioteke

Slika 2.: Knežev dvor u Dubrovniku. Smještaj knjižničnog fonda od 1934. do 1977. godine.

Slika 3.: Ulica Od Puča. Adresa Narodne knjižnice Grad od 1995. godine.

Slika 4.: Ogranak Gruž i nedostatan smještajni kapacitet.

Slika 5.: Prikaz novouređenog prostora Ogranka Cavtat.

Slika 6.: Novootvoreni prostor iz 2018. godine ogranka Trpanj.

Slika 7. : Dio prostora ogranka Lapad.

Slika 8.: Studijska čitaonica Znanstvene knjižnice smještena na 2. katu palače Caboga. Nalazi se u staroj gradskoj jezgri.

Slika 9.: Vanjski izgled ljetnikovca Skočibuha na Boninovu gdje se nalazi dio zbirke Znanstvene knjižnice. Dio prostora dijeli se s Hrvatskim restauratorskim zavodom u Dubrovniku.

Slika 10.: Prikaz geografskog prostora Dubrovačke Republike do njenog pada 1808. godine.

Slika 11.: Prikaz plakata za poziv na mjesečni susreta naziva "Kutić za roditelje".

Slika 12.: Predstavljanje slikovnica za djecu, mlade i odrasle u izdanju Matice hrvatske ogranak Dubrovnik u sklopu obilježavanja "Noći knjige" 2021.

Slika 13.: Prikaz Saloče od zrcala i održane radionice medijske pismenosti naziva: "YouTuberi - idoli novih generacija: analiza i vrednovanje medijskih sadržaja" gdje je knjižničarka Marija Leventić prikazala autorski rad na YouTubeu s ciljem osvještavanja izazova i opasnosti sadržaja na koji mladi nailaze i važnost kritičkog pristupa pogledanom.

Slika 14.: Prikaz plakata za ciklus radionica "Bajkom oko svijeta."

Slika 15: Prikaz plakata za ciklus radionica "Interaktivne pričaonice za Ukrajinke školskog uzrasta."

Slika 16.: Održavanje besplatne pripreme za maturu iz Hrvatskog jezika koju u Saloči od zrcala u Narodnoj knjižnici provodi prof. hrvatskog jezika i književnosti Mirjana Žeravica.

Slika 17.: Prikaz plakata za Parlaonicu i raspravljački klub.

Slika 18.: Prikaz plakata za Mjesec hrvatske knjige u Dubrovačkim knjižnicama za 2019., 2020, i 2022. godinu. Kolaž je autorski rad

Slika 19.: Prikaz plakata za ciklus radionica "Emocionalno opismenjavanje djece i mladih."

Popis tablica

Tablica 1.: Usporedba Narodne knjižnice Grad i Znanstvene knjižnice prema podacima iz Izvješća o radu za 2022. godinu.

Dubrovačke knjižnice kroz povijest i njihova odgojno-obrazovna uloga

Sažetak

Dubrovačke knjižnice Dubrovnik svoje početke osnivanja započinju u 19. st. zahvaljujući entuzijazmu dubrovačkih bibliofila. Dubrovačka biblioteka svečano je otvorena na Kandeloru 2. veljače 1941. godine. U ovom radu prikazana je važnost narodnih knjižnica u svijetu i Hrvatskoj. Detaljno je prikazan je povijesni razvoj nastanka Dubrovačkih knjižnica, povijesne okolnosti koje su utjecale na započinjanje samostalnog rada znanstvene i narodne knjižnice. Prikazana su najvažnija obilježja Narodne knjižnice Grad, prednosti i nedostaci njenih ogranaka. Potom je prikazano djelovanje Znanstvene knjižnice Dubrovnik, predstavljene su pojedine zbirke kao i proces nastanka Digitalnog repozitorija Znanstvene knjižnice Dubrovnik ZDUR. Posebna je pozornost posvećena Zavičajnoj zbirci Ragusina.

Posljednji dio rada posvećen je temi odgoja i obrazovanja tj. uloge koju knjižnice imaju u tom procesu. Predstavljene su neke najvažnije IFLA-ine Smjernice i način na koji knjižnice mogu pozitivno utjecati na odgoj i obrazovanje djece i mladih. Naposljetku su predstavljene aktivnosti Dubrovačkih knjižnica u kontekstu odgojno-obrazovnih programa i rada s djecom i mladima.

Ključne riječi: Dubrovačke knjižnice, Narodna knjižnica Grad, odgojno-obrazovna uloga knjižnica, Znanstvena knjižnica Dubrovnik

Dubrovnik libraries throughout history and their educational role

Summary

Dubrovnik Libraries began their foundation in the 19th century thanks to the enthusiasm of Dubrovnik bibliophiles. The Dubrovnik library was officially opened on February 2, 1941. This paper shows the importance of public libraries in the world and in Croatia. The historical development of the Dubrovnik libraries, the historical circumstances that influenced the beginning of the independent work of the Research and Public library is presented in detail. Paper follows the most important features of the Public Library, the advantages and disadvantages of its departments. Activities of Dubrovnik Research Library were presented, individual collections, as well as the process of creation of the ZDUR Digital Repository. Special attention is paid to the Collection of Dubrovnik region Ragusina.

The last part of the paper is devoted to the topic of education, i.e. the role that libraries play in that process. Some of the most important IFLA Guidelines and the way in which libraries can positively influence the education of children and young people are presented. Finally, the activities of Dubrovnik libraries were presented in the context of educational programs and work with children and young people.

Keywords: Dubrovnik Libraries, Dubrovnik Public Library, Educational role of libraries, Dubrovnik Research Library